

**T.C.
SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN AHLAKİ OLGUNLUK
DÜZEYLERİ İLE FAİR PLAY DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selman KOZAN

Enstitü Anabilim Dalı : BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Fikret RAMAZANOĞLU

Haziran 2023

T.C.
SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN AHLAKİ OLGUNLUK
DÜZEYLERİ İLE FAİR PLAY DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selman KOZAN

**Enstitü Anabilim Dalı : BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR
ÖĞRETMENLİĞİ**

**Bu tez 13/06/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile
edilmiştir.**

JÜRİ	BAŞARI DURUMU
Jüri Başkanı: Prof. Dr. Gülten HERGÜNER	BAŞARILI
Üye: Prof. Dr. Fikret RAMAZANOĞLU	BAŞARILI
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Uğur AYDEMİR	BAŞARILI

BEYAN

Tez içindeki tüm verilerin akademik kurallar çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, görsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uygun şekilde sunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezde yer alan verilerin bu üniversite veya başka bir üniversitede herhangi bir tez çalışmasında kullanılmadığını beyan ederim.

Selman KOZAN
13/06/2023

TEŞEKKÜR

İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ve fair play davranışları arasındaki ilişkinin önemine vurgu yapmak adına gerçekleştirdiğimiz araştırmamızda elde ettiğimiz bulguların literatüre ve bilime katkı vermesini ümit ederim.

Yüksek Lisans sürecimin başlamasında ve araştırmanın gerçekleşmesinde desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen danışmanım Sayın Prof. Dr. Fikret RAMAZANOĞLU' na, sürecin başından sonuna kadar her türlü konuda yanımda olan sevgili dostum, meslektaşım, güzel insan Cengiz BAYKARA'ya, desteklerinden dolayı müdür yardımcım Fatma SAVAŞ'a teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemde büyük emekleri olan babam Sait KOZAN ve annem Selime KOZAN 'a , Tez çalışmam boyunca bana destek olan kayın validem Besime TARIM'a, Yüksek Lisans çalışmamın ilk gününden itibaren beni motive eden destek olan herşeyim, sevgili eşim Yasemin KOZAN'a ,Hayatım boyunca varlıklarıyla her gün şükretmeme sebep olan evlatlarım Kartal, Ege ve Ali'ye sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi

BÖLÜM 1.

GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problem Cümlesi	3
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Tanımlar	5

BÖLÜM 2.

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR ...	7
2.1. Gelişim	7
2.1.1. Gelişimle ilgili temel kavramlar	7
2.1.1.1. Gelişme	7
2.1.1.2. Büyüme	8
2.1.1.3. Olgunlaşma	9
2.1.1.4. Hazır Bulunuşluk	10
2.1.1.5. Öğrenme	11
2.1.2. Gelişimin temel ilkeleri	13
2.1.3. Gelişimi etkileyen temel etmenler	16
2.1.3.1. Kalıtım	16
2.1.3.2. Çevre	16
2.1.3.3. Aile	17
2.1.3.4. Beslenme	18
2.1.3.5. Sosyo-ekonomik düzey	19
2.2. Eğitim, Spor ve Ahlak	20
2.2.1. Eğitimin tanımı	20
2.2.2. Eğitimin amaçları	20
2.2.3. Türk milli eğitiminin genel amaçları	21
2.2.4. Fair play'in tanımı	21

2.2.5. Sporun tanımı.....	22
2.2.6. Spor ve fair play ilişkisi	23
2.2.7. Ahlak kavramı.....	23
2.2.8. Ahlaki olgunluk	24
2.2.9. Yarışma sporlarının ahlaksal amacı.....	25
2.3. İlgili Çalışmalar	26
2.3.1. Ahlaki olgunluk ile ilgili yapılan çalışmalar.....	26
2.3.2. Fair play ile ilgili yapılan çalışmalar	29
BÖLÜM 3.	
YÖNTEM.....	33
3.1. Araştırma Modeli	33
3.2. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi.....	33
3.3. Veri Toplama Araçları.....	34
3.3.1. Kişisel bilgi formu	35
3.3.2. Çocuklar için ahlaki olgunluk ölçeği	35
3.3.3. Fair play davranışlarını sergileme sıklığı ölçeği.....	36
3.4. Verilerin Toplanması.....	36
3.5. Verilerin Analizi.....	37
BÖLÜM 4.	
BULGULAR.....	38
BÖLÜM 5.	
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	44
5.1. Tartışma.....	44
5.2. Sonuç	62
5.3. Öneriler.....	62
5.3.1. Araştırma sonucuna dayalı öneriler	62
5.3.2. İleride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler	64
KAYNAKLAR	65
EKLER.....	77

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 3.1: Katılımcıların demografik özellikleri.	33
Tablo 3.2: Ahlakî olgunluk ölçeğine ait sonuçlar.	35
Tablo 3.3: Fair Play Davranışı ölçeğine ait sonuçlar.	36
Tablo 4.1: Katılımcıların ahlakî olgunluk düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırma sonuçları.	38
Tablo 4.2: Katılımcıların ahlakî olgunluk düzeylerinin sınıf değişkenine göre karşılaştırma sonuçları.	38
Tablo 4.3: Katılımcıların ahlakî olgunluk düzeylerinin akademik başarı algılarına göre karşılaştırma sonuçları.	39
Tablo 4.4: Katılımcıların ahlakî olgunluk düzeylerinin okul sporlarına katılımına göre karşılaştırma sonuçları.	39
Tablo 4.5: Katılımcıların ahlakî olgunluk düzeylerinin geleneksel çocuk oyunlarına göre karşılaştırma sonuçları.	39
Tablo 4.6: Katılımcıların ahlakî olgunluk düzeylerinin lisanslı sporcu olma durumuna göre karşılaştırma sonuçları.	40
Tablo 4.7: Katılımcıların ahlakî olgunluk düzeylerinin okulun bulunduğu yere göre karşılaştırma sonuçları.	40
Tablo 4.8: Katılımcıların fair play davranışının cinsiyete göre karşılaştırma sonuçları.	40
Tablo 4.9: Katılımcıların fair play davranışının sınıf düzeyine göre karşılaştırma sonuçları.	41
Tablo 4.10: Katılımcıların fair play davranışının okul başarı algılarına göre karşılaştırma sonuçları.	41
Tablo 4.11: Katılımcıların fair play davranışının okul sporlarına katılımına göre karşılaştırma sonuçları.	42
Tablo 4.12: Katılımcıların fair play davranışının geleneksel çocuk oyunlarına göre karşılaştırma sonuçları.	42
Tablo 4.13: Katılımcıların fair play davranışının lisanslı sporcu olma durumuna göre karşılaştırma sonuçları.	42
Tablo 4.14: Katılımcıların fair play davranışının okulun bulunduğu yere göre karşılaştırma sonuçları.	43
Tablo 4.15: Katılımcıların ahlakî olgunluk düzeyleri ile fair play davranışı düzeyleri arasındaki ilişki sonuçları.	43
Tablo 4.16: Katılımcıların ahlakî olgunluk düzeyinin fair play davranışı tarafından yordanmasına ilişkin regresyon analizi sonuçları.	43

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN AHLAKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİ İLE FAİR PLAY DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

ÖZET

Bu araştırmada “ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile fair play davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi” amaçlanmıştır.

Araştırma “ilişkisel tarama modeli” kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini Sakarya ili Ferizli ilçesindeki resmi devlet okullarda öğrenim gören ilköğretim öğrencileri oluştururken, örnekleme ise belirtilen evren içerisinden kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 900 (439 kadın+461 erkek) sağlıklı birey oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak; “Kişisel Bilgi Formu”, “Fair Play Davranışlarını Sergileme Sıklığı Ölçeği”, “Çocuklar İçin Ahlaki Olgunluk Ölçeği” kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde; bağımsız gruplar t-testi, varyans analizi (ANOVA), Pearson korelasyon ve Regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde katılımcıların ahlaki olgunluk puanlarında; cinsiyet, sınıf değişkeni, akademik başarı algıları, okul sporlarına katılım ve lisanslı sporcu olma değişkenine göre anlamlı farklılık tespit edilirken; buna karşın geleneksel çocuk oyunlarına katılım ve okulun bulunduğu yer değişkenlerine göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Katılımcıların fair play davranış sergileme sıklığı; cinsiyet, sınıf değişkeni, akademik başarı algıları, geleneksel çocuk oyunlarına katılım değişkenlerine göre anlamlı farklılık tespit edilirken; buna karşın okul sporlarına katılım, lisanslı sporcu olma ve okulun bulunduğu yer değişkenlerine göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeyleri ile fair play davranışları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca ahlaki olgunluk düzeylerinin fair play davranışları tarafından yordandığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; Katılımcıların fair play davranışları arttıkça ahlaki olgunluklarında arttığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki Olgunluk, Fair Play, İlköğretim, Geleneksel Çocuk Oyunları, Okul Sporları.

THE RELATIONSHIP BETWEEN PRIMARY SCHOOL STUDENTS' MATERIAL MATURITY LEVELS AND FAIR PLAY BEHAVIORS

ABSTRACT

In this research, it is aimed to "examine the relationship between primary school students' moral maturity levels and fair play behaviors".

The research is conducted by using a correlational survey model. While the research population consists of primary school students studying at official public schools in Ferizli district of Sakarya Province, the sample consists of 900 (439 female + 461 male) healthy individuals selected by convenience sampling method from the stated population. As data collection tools personal information form, frequency of exhibiting fair play behaviors scale, and moral maturity scale for children questionnaire form are used. In statistical analysis; independent groups t-test, analysis of variance (ANOVA), Pearson correlation, and Regression analyzes are used. When the research findings are examined, ethical maturity scores differ greatly according to gender, class variable, sense of academic achievement, participation in school sports, and certificated player variable on the other hand, no significant difference is found according to the variables of participation in traditional children's games and the location of the school. The frequency of acting fair play behavior of the participants differs greatly according to gender, class variable, sense of academic achievement, and participation in traditional children's games on the other hand, no significant difference is found according to variables of participation in school sports, being a certificated player and the location of the school. A moderately significant positive correlation was found between the moral maturity levels of the participants and their fair play behaviors. Additionally, it has been stated that ethical maturity levels are predicted by fair play behaviors.

Consequently, as the participants' ethical maturity level rises, there is a noticeable enhancement in their fair play behavior.

Keywords: Ethical Maturity, Fair Play, Primary School, Traditional Children's Games, School Sports.

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Toplumun ilerlemesinde, gelişmesinde ve değişmesinde en önemli faktör eğitimidir. Eğitimli bireylerin toplumun ekonomik, sosyal, kültürel gelişimini sağlaması için donanımlı bir şekilde yetişmesi gerekmektedir. Eğitim aile ile başlayıp çevreyle etkileşime girerek okullarla devam etmekte olan ve yaşamının sonuna kadarda daha bir çok etkininde yer aldığı dinamik süreçtir. Eğitim sadece akademik yönden gelişmeyi, ilerlemeyi içine alan basit bir kavram değildir. Eğitim aynı zamanda sosyal, kültürel, duyuşsal ve sportif terimleride içine alan sarmal bir yapıdır. Eğitimi sadece bir yönden değerlendirmek eksik ve sığ bir yaklaşımdır. İçinde yaşanan toplumun ihtiyaçlarına cevap veren, toplumun kültür ve ananelerini özümsemiş, çağın gereklerine uyum sağlamış, gelişimi, değişimi, düşünmeyi, sorgulamayı özümsemiş bireyler yetiştirmek toplumun ana hedefi olmalıdır. Bu sebeple bahsedilen ana hedefe ulaşılmasında karşımıza çıkan bir diğer kavramda ahlakıdır.

Ahlak bireyin doğuştan gelen tutum ve davranışlar olarak ifade edildiği gibi yada bireyin yaşantılar ile sonradan elde ettiği tutum ve davranışları iyi ve kötü yönden değerlendiren, bu durumlarla ilgili bir takım kurallar koyan bir disiplin ve kurallar ilmidir (Çelikkaya, 1996, s. 170). Toplumun genelinde kabul görmüş herhangi bir metinde yazılı olmayan ancak toplumdaki yer alan bireyler tarafından kabul görmüş, özümsemiş kurallar bütünüdür. Ahlak kavramının özünde iyiye ulaşmak vardır. Ahlak, hem toplumun refahı mutluluğu için oluşturulmuş toplumsal kuralları içine aldığı gibi hem de bireylerin mutlak iyiliğe, doğruluğa ulaşmasında gözle görülebilen maddi, manevi davranışlarının bütünüdür düzenleyen bir yapıdır. Bireyin ahlaki gelişiminde de tıpkı eğitimde ki gibi doğduktan sonra aileden başlayıp ölüme kadar süren bir süreçten bahsedilmektedir. Sağlıklı bir toplumun bireylerinden beklenen kendini, çevresini tanıyan, adil, sorumlu , saygılı, empatik, güvenilir, mantıklı, duygu ve düşünce geliştiren iyi bir insan olmaktır. Bu düzeye gelmiş bir bireyden ahlaki olgunluğa ulaşmış bir birey olarak bahsedebiliriz. Bahsedilen kavramları özümsemiş, içselleştirmiş bir

birey duygu düşünce ve yargılarında mutlak iyiliği tercih eder. Günümüzde teknolojinin ve sosyal medyanın negatif etkisiyle birey ve toplumda çok fazla bir şekilde ahlaki dejenerasyon başlamıştır. Toplumun kabul etmediği bir takım tavır ve davranışlar sosyal medya araçlarının etkisiyle normal bir davranış gibi kabul görmeye başlamıştır. Kalabalık ortamlarda toplum tarafından kabul görmeyen argo, şiddet, cinsellik gibi davranış ve söylemler çok fazla yer almaya başlamış ve normalleştirilmeye başlanmıştır. Sportif müsabakaların yapıldığı yerler insanları bir araya getiren önemli buluşma alanlarıdır. Spor, insanların beden ve ruh sağlığını olumlu yönde etkileyerek iyileştiren, geliştiren mücadeleci, rekabetçi bir şekilde bireysel veya takım ile aletli yada aletsiz yapılan belli bir zaman diliminde gerçekleştirilen sosyal ve kültürel bir kavram şeklinde kendini göstererek karşımıza çıkmaktadır. Aslında spor birleştirici bütünleştirici bir kavram iken günümüzde ayrılmaya bölünmeye sebep olan bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaya başlamaktadır. Bu ifade edilmekte olan durumun kendini ortaya çıkarmasındaki temel sebep ise hem sportif faaliyeti gerçekleştiren hem de bu faaliyeti izleyenlerin ahlaki olgunluktan uzaklaşmış bireyler olduğu düşünülmektedir. Ahlaki olgunluk düzeyine ulaşmamış bireyler çoğaldıkça, toplumun temel değerlerine saygı göstermeyen, sorumsuz, bilinçsiz davranışlar gösterenlerin sayısı artmaya başlamaktadır. Sporun ruhunda rekabet, mücadele, başarı vardır. Sporcu bunları yaparken adil, dürüst, ahlaklı, hoşgörülü, ve sportmence yapmalıdır. Spor din, dil, ırk gibi kavramlarda hiçbir ayrım yapılmadan birleştiren, bütünleştiren coşkuyu mücadeleyi başarıyı içine alan eylemlerin tümünü kapsar. Spor ve ahlak kavramlarının etkileşimi bizi bir başka kavram olan Fair Play'e ulaştırır.

Fair Play, spor yapan veya spor müsabakasını izleyen bireylerin erdemli, dürüst adil oyun ilkelerini benimsemiş mücadeleyi kazanmak için ahlaki yollardan ayrılmadan sportmence sergilenen tavırlar bütünüdür. Günümüz spor müsabakalarında sık sık karşımıza olumsuz olaylar çıkmaktadır. Kazanmak için her yolu mubah saymak Fair Play anlayışıyla örtüşmemektedir. Mücadele yerine hırs, hoşgörü yerine kin, kötülüğün öne çıktığı bir ortamda adil dürüst oyundan söz edemeyiz. Adil ve dürüst oyunu hem sporcuya hem de spor izleyicisine kazandırmanın yolu spor alanı ve dışında şiddet ve ahlak dışı davranışlara sıfır tolerans göstermekten geçer. Dijitalleşen dünyada kötü örnekleri öne çıkarmak yerine sporun içinde yer alan hoşgörüyü, sevgiyi, saygıyı, dostluğu öne çıkartacak ürünlerin ortaya konması gerekmektedir. Ahlakın bir üst yapı

olarak görülüp kendi içinde fair playide barındırdığı ve bu iki sürecin birey yaşantısında bir hayat prensibinden öte temel yaşam fonksiyonlarından olan su gibi bir değer olarak davranışlara dönüştürülmesi daha adil bir müsabaka sürecini oluşturacağı ve daha sağlıklı toplumsal ilişkilere ön açacağı ön görülmektedir. Yapılan literatür incelenmesinde ahlaki olgunluk ve fair play kavramlarının ilişkilerini ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile Fair Play davranışları arasında ilişkinin olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bir diğer amacı ise katılımcılarda ahlaki olgunluk ve fair play davranışları düzeylerinin cinsiyet, sınıf seviyesi... gibi bazı demografik özellik durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesidir.

1.1. Araştırmanın Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi; İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile fair play davranışlarını arasında ilişki var mıdır? şeklinde oluşturulmuştur.

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmanın amacı ve problem cümlesi çerçevesinde yanıt aranan alt problemlere aşağıda yer verilmiştir.

1. İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri okul başarı algılarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri okul sporlarına katılım düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile geleneksel çocuk oyunlarına katılım düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri lisanslı sporcu olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

7. İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin okulun bulunduğu yere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
8. İlköğretim öğrencilerinin fair play davranışları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
9. İlköğretim öğrencilerinin fair play davranışları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
10. İlköğretim öğrencilerinin fair play davranışları okul başarı algılarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
11. İlköğretim öğrencilerinin fair play davranışları okul sporlarına katılım düzeyine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
12. İlköğretim öğrencilerinin fair play davranışları geleneksel çocuk oyunlarına katılım düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
13. İlköğretim öğrencilerinin fair play davranışları lisanslı sporcu olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
14. İlköğretim öğrencilerinin fair play davranışları okulun bulunduğu yere göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
15. İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile fair play davranışları arasında ilişki var mıdır?
16. İlköğretim öğrencilerinin fair play davranış düzeyi ahlaki olgunluk düzeyinin anlamlı yordayıcısı mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumu ayakta tutan değerler vardır. Bu değerlerin en geniş olarak yer aldığı çember ahlak olarak belirtilebilir. Ahlak, dediğimiz değerler uygulama sürecinde içindeki parçalar, bir araya gelerek yeni kavramlar ile alanda kendine yeni uygulama alanları bulmaktadır. Fair play de bunlardan biri olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani ahlaki davranışların spor özelindeki kavramı olarak yer almaktadır. Bireylerin ahlaki olgunluk düzeyleri bu sürecin ahlaki değerler ile yoğrulmasının sonucu olarak düşünülebilir. Bu süreç doğumdan ölüme kadar bir zaman aralığında her an birey ile yol yürüyen bir dost olma özelliğine sahiptir. Bu dostluk bireyin yaşamının erdemli olarak sürdürülmesi açısından çok çok önemlidir. Bu kavramların bireye kazandırılması daha

müreffeh bir toplumun oluşması açısından olmaz ise olmazdır. Buradan hareketle araştırmanın önemine değinilecek olunur ise;

Bu araştırma, Sporun küresel anlamda etkisini gücünü düşündüğümüzde adil, dürüst, sportmence bir müsabakanın kitleler tarafından izlenebilmesine katkı vermesi açısından *güncel*,

Daha önce konu üzerinde çalışılmamış olması sebebiyle ahlaki olgunluk ve fair play arasındaki ilişkinin irdelenmesi yönüyle *özgün*,

Toplumun sosyal kültürel yapısını doğrudan etkileyen ahlaki olgunluk ve dürüst, adil oyun kavramlarını karşılayan fair playin sarmal bir şekilde değerlendirilmesi açısından *gerekli*,

İlköğretim öğrencileri ile yapılan çalışmanın ortaöğretim ve yüksek öğretim öğrencileri ile de yapılabilecek ve geliştirilebilecek olması bakımından *işlevsel* olarak görülmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmaya katılan öğrencilerin araştırma sorularını içtenlikle cevaplandıkları
- Araştırmaya katılan öğrencilerin araştırma evrenini iyi düzeyde temsil ettiği,
- Araştırmaya katılan öğrencilerin gönüllü olarak katıldıkları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma kullanılan ölçme araçları ile,
- Araştırma kullanılan istatistiksel teknikler ile
- Araştırma Sakarya ili Ferizli ilçesinde öğrenim görmekte olan ilköğretim öğrencilerinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ahlaki olgunluk: “Ahlaki olgunluk, bireyin duygu, düşünce, yargı, tutum ve davranışlarındaki her türlü ahlak dışılığı ve sapmayı vicdanında hemen hissedebilmesini sağlayan mükemmellik düzeyidir” (Şengün ve Kaya, 2007, s. 52).

Fair Play: “*Fair Play*; tüm kişisel çıkarları ve hırsları bastırarak yaşamda üstün insan ruhunu ortaya koymanın, dürüst davranışın, mütevazı bir bakış açısının, centilmence verilen her türlü mücadelenin, hoşgörü, sevgi, saygı, kardeşlik anlayışının özüdür” (Karababa, 2011, s. 23).



BÖLÜM 2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Gelişim

2.1.1. Gelişimle ilgili temel kavramlar

Öğrencilerin davranışlarını değiştirmek gibi önemli bir görevi olan öğretmenlerin çocukların gelişim dönemlerini iyi bilmesi gerekmektedir. Çünkü bu süreçte yapılabilecek hatalı gelişimi etkileyecek davranışlar, olumsuz sonuçların meydana gelmesine sebep olabilir. Okul öncesi, ilköğretim ortaöğretim ve yüksek öğretimde yer alan öğrencilerin fiziksel, bilişsel ve psikomotor özellikleri birbirinden farklı olduğu için eğitim öğretim ortamlarını, aileden gelen kalıtım özellikleri ve yaşadığı çevreyi dikkate alarak onlara uygun eğitim ortamları ve imkanları sağlamak öğretmenlerin asli görevidir. Bu sebeple Gelişme, Büyüme, Olgunlaşma, Hazır Bulunuşluk ve Öğrenme gelişimle ilgili temel kavramlara hakim olması beklenmektedir (Senemoğlu, 2005, s. 2). Bundan dolayı eğitimciler çocukların gelişim sürecinin tüm safhalarına hakim olmak zorundadırlar. Bu sürecin yürütülmesinde tüm paydaşlarında konu hakkında bilgi sahibi olmasıda önem arz etmektedir. Eğitim sistemimizde görevli öğretmenler görev almadan üniversite eğitimi sürecinde ya da süreçten sonra gerekli eğitimleri almadan öğretmen olmamaktadırlar. Bu da sürecin kontrol ve yürütülmesi açısından çok önem arz etmektedir.

2.1.1.1. Gelişme

Gelişim, sadece sayısal verilerle ölçümlerle ifade edilemeyen, açıklanamayan çok büyük bir yapıyı ve o yapının işlevlerin birleşmesiyle oluşan kompleks karmaşık bir olgudur (Yavuzer, 1998, s. 29). Karmaşık süreçleri barındıran ve bir çok sistemin eşlik ettiği bir yapı özelliği barındırmaktadır. Bir süreç olan gelişimin sonucunda bir ürün meydana gelir. Gelişimin sağlanabilmesi için olgunlaşma ve öğrenmenin gerçekleşmesi gerekir (Senemoğlu, 2005, s. 3). Bu iki yapı gelişimin belirleyicisi olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Diğer bir ifade ile gelişim tek bir süreç olarak ele alınıp incelenme özelliğine sahip bir kavram olmadığı söylenebilir. Tohumun toprağa ekilmesinden filizlenerek harman yapılacak olgunluğa ulaşması olarak örneklendirilebilir. Gelişim hazırbulunuşluk, olgunlaşma ve büyüme kavramlarında yer aldığı kapsamlı bir süreçtir (Başal, 2012, s. 5). Gelişim tüm biyolojik büyüme alanlarını içine alır (Eylen-Özyurt, 2009, s. 3). Gelişim bireyin duygusal, zihinsel ve vücut yapısı yönünden sistematik bir şekilde değişmesi ve istenilen davranışları yapar duruma gelmesidir (Ülgen ve Fidan, 2003, s. 26). Gelişim ana rahmine düşme ile başlayan ölümle sona eren zaman dilimi içinde oluşan düzenli ve sürekli farklılaşmalardır (Eylen-Özyurt, 2009, s. 3). Gelişim tek yönlü bir zaman dilimidir, çünkü kazanılan davranışlar, özellikler sanki hiç yaşanmamış durumuna dönmez, aksi bir durumda bunun adı gerileme olarak ifade edilir (Bacanlı, 2002, s. 40). Gelişimi dönemler içinde ifade ederken burdaki temel kıtas yaştır (Erden, 2014, s. 133). Bireyi sadece bir yönüyle diğer yönleri hesaba katmadan geliştiğini söylemek veya ruh ve bedeni birbirinden ayırmak mümkün değildir (Başaran, 1985, s. 25). Yukarıdaki tanımlar dikkate alındığında her yapı gibi bir başlangıç ve bitişin görüldüğü bir süreçten söz edildiği görülmektedir. Bu süreçte biyolojiden zihinsel süreçlere kadar bir yelpazenin gelişiminden söz edildiği görülmektedir. Gelişim denilen olgunun bir çok yapı ile iç içe geçen bir matruşka oyuncağı özelliği barındırmaktadır. Gelişimin tek yöne doğru ilerleme özelliği olmayıp yönünün süreçler etkisi ile değişme özelliğine sahip olduğu da görülmektedir. Bu karmaşık yapının genel hatlarının bireyler tarafından bilinmesi daha sağlıklı davranışlara imkanlar sağlayıp daha iyi toplumların oluşmasında öncü basamklardan biri olacağı düşünülmektedir.

2.1.1.2. Büyüme

Büyüme kişinin boy ,hacim, kilo olarak değişimini ifade ederken ayrıca bu değişimin hızının farkında bize göstermektedir(Senemoğlu, 2005, s. 3). Bireyin organlarının yada bedenin varolan durumundan yeni bir duruma geçerken görülen bir dizi değişiklikleri büyüme olarak ifade tanımlayabiliriz (Binbaşoğlu, 1990, s. 28). Örnek olarak baldır kasında meydana gelen hacimsel olan artış büyüme olarak nitelendirilebilir. Büyüme insan bedeninde meydana gelecek olan değişimler şeklinde belirtilmektedir (Heper, 2012, s. 13). Bazen büyümenin gelişim yerinde kullanıldığı

görülmektedir (Arı, 2005, s. 36). Hiç büyüymedin 30 yıl oldu hala aynısın. Nicelik boyutunda zamanla oluşan değişiklikleri de büyüme olara ifade edebiliriz (Aydın, 2010, s. 32). Gelişimin niceliksel yönü olan büyüme çok çeşitli ölçüm araçlarıyla ölçülebilir (Başal, 2012, s. 3). Bu ölçümler bize sağlıklı bir büyüme eşiklerindeki vermektedir. Böylece takip edilen bu niceliksel büyüme değerleri ile olabilecek hastalık ve benzeri süreçlerin büyüme etkilerine önceden müdahale etme imkanını bize sağlamaktadır. Büyüme denilen olgu her birey için aynı özellikleri barındırmamaktadır. Büyüme bireyin organlarında bazen hızlı bir artış gösterirken bazen ise yavaş bir artış gösterir (Ülgen ve Fidan, 2003, s. 26). Büyümenin sonucunda fiziksel yönden değişen organlar gelişmeye ve farklı görevleri yapabilir hale gelir (Eylen-Özyurt, 2009, s. 3). Büyüme enerjisi bireyin içinde gizlidir (Yavuzer, 2006, s. 3). Büyüme etkilemekte olan bir çok etki vardır. Beslenmeden, bulunulan çevreye kadar etkilere açık olmakta bu durumunda kişiler arasındaki farklı büyüme süreçlerinde etkiler arasında olduğu unutulmamalıdır.

2.1.1.3. Olgunlaşma

Olgunlaşma, insan vücudun kendisinden beklenen hareketleri kalıtımında işin içine girmesiyle geçirdiği bir biyolojik değişimin ifadesidir (Senemoğlu, 2005, s. 3). Olgunlaşmayı kişinin doğuştan gelen potansiyelini gelişim evrelerinin içinde kullanması olarak ifade edebiliriz (Arı, 2005, s. 36). Çocuğun yürüme yelemini gerçekleştirilmesi için hertürlü alıştırma ayrıca destek verilerek yapılan tüm çabalara rağmen yürüme eylemini gerçekleştiremeyip yürümek için yürüme olgunluğuna ulaşması ile yürüme faaliyetini yerine getirmesi olarak örneklendirilebilir (Heper, 2012, s. 13). Bir kişinin herhangi bir organının gerekli yetkinliğe o organın yapabilecek seviyeye ulaşmasıdır (Başal, 2012, s. 3). Bireyin bu durumda farklı bir çaba göstermeside gereksizdir (Bacanlı, 2002, s. 40). Olgunlaşma bir takım dış faktörlerle hızlandırılmaz. Sadece kötü, eksik beslenme, hastalık ve olumsuz çevre şartları süreci yavaşlatabilir (Arı, 2005, s. 36). Gelişim ve olgunlaşma bazen birbirleriyle aynıymış gibi yorumlanır halbuki her olgunlaşma sürecinde gelişim olurken, her gelişim sürecinde olgunlaşma meydana gelmez (Bacanlı, 2002, s. 40). Eğitimin içinde olgunlaşma kavramı okul olgunluğu, okuma olgunluğu gibi farklı yetkinlikleri belirlemek içinde kullanılır (Başaran, 1997, s. 26). Olgunlaşma kısmen diğer insanların duygularını, düşüncelerini anlayarak, odaklanarak, problem çözme gibi bazı psikolojik ve bilişsel değişimlerde

sorumludur (Kılıçaslan-Çelikol, 2012, s. 34). Sosyal hayatta da bu kavramın kullanıldığı gözlenmektedir. Örnek verilecek olunur ise “olgun davran” ve benzeri sözler çok rahat duyulmaktadır. Burda çocuğun bulunduğu yaş aralığında davranması gereken davranışı göstermesi şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Yani bireyden toplum tarafından beklenen davranış kalıplarına uyacak davranış sergilemesi beklenmektedir. Olgunlaşma hem biyolojik süreçleri içine almakta hemde bu süreçlerin yansıması olan zihinsel süreçleride içine aldığı bir yapı şeklinde belirtilebilir.

2.1.1.4. Hazır Bulunuşluk

Hazırbulunuşluk, kişinin yeteneklerini, genel sağlık durumunu, güdülenmişlik düzeylerini, tutumlarını, ilgilerini, önceki öğrenmelerini ve aynı zamanda olgunlaşma düzeyini kapsar (Senemoğlu, 2005, ss. 4,5). Hazırbulunuşluğu Öğrenme ve olgunlaşmanın etkileşimi ile daha önceden yapılamayan bir beceri ve davranışın başarılabılır hale gelmesi için gerekli şartların oluşması olarakta ifade edebiliriz (Arı, 2005, s. 37). Hazırbulunuşluk gelişmenin hem niteliksel hemde niceliksel yönünü kapsar (Başal, 2012, s. 3). Her türlü gelişim alanının yeni bir öğrenme süreci için tam olarak hazır hale gelmesini hazırbulunuşluk olara ifade edebiliriz (Gürkan, 2014, s. 112).

Örneğin; basketbol oynamak için uygun hazırbulunuşluk seviyesinde olan bir çocuk; basketbol oynamaya isteklidir, basketbol oynamak için gerekli kemik, kas ve diğer organların olması gerekli olan yeterli olgunluğa ulaşmıştır, basketbolun nasıl oynanacağına ait ön bilgilere, kurallara hakimdir, genel sağlık durumuda basketbol oynamasına elverişlidir. Bireyin bir beceriyi başarabilmesi yapabilir hale gelmesi için hem fiziksel hemde biyolojik olarak olgunlaşmış olması, akabinde de o yeteneği geliştirebilmesi için gerekli olan ön donanıma yani bilgi beceriye sahip olması gerekir (Eylen-Özyurt, 2009, s. 3). Hazır bulunuşluk hem zihinsel süreçler noktasında hemde fiziksel süreçler noktasında hazır hale gelme olarak ifade edilmektedir. Özellikle eğitim süreçlerinde hazır bulunuşluk çok çok önem arz etmektedir. Hazır bulunuşluğun eğitim sürecinin daha sağlıklı yürütülmesi için olmazsa olmaz bir yapı taşı özelliğine sahip olduğu unutulmamalıdır. Her hangi bir dersin öğretilme sürecinde (türkçe, matematik, beden eğitimi) dersin içeriğinde yer alan ister zihinsel züreçler olsun ister fiziksel süreçlerin daha yoğun olduğu durumlar olsun hazır bulunuşluk düzeyi öğretimin

belirleyicisi konumuda olduğunun farkında olunmalı ve süreçler buna göre yürütülmelidir.

2.1.1.5. Öğrenme

“Öğrenme; taklit ya da yaşantı sonucu bireyin davranışlarında oldukça kalıcı davranış değişikliğidir” (Arı, 2005, s. 122). Diğer bir tanıma göre “Yaşantı ürünü kalıcı izli davranış değişikliği” (Erden ve Akman, 2006, s. 124) ayrıca “tekrar ya da yaşantı sonucu davranışta meydana gelen oldukça devamlı bir değişiklik”olarak öğrenme tanımlanmaktadır (Çırak, 2009, s. 220). Yukarıda ki tanımlarda görüldüğü üzere öğrenmede 3 temel ilke vardır. İlk olarak yaşantı veya taklit yoluyla ortaya çıkması, ikinci olarak öğrenilen davranışın kişide sürekli olarak görülmesi, üçüncüsü ise bireyde bir davranış değişiminin ortaya çıkmasıdır (Arı, 2005, s. 122).

Çocuğun yeterli olarak gelişmesi ancak çevresinin uygun öğrenme imkanları oluşturmasıyla olur. Bu sebeple anne-baba, öğretmen ve çevresindeki diğer insanlar bu süreçte çok önemlidir (Senemoğlu, 2005, s. 3). Özellikle unutulmamalıdır ki çocukların ilk yıllarında temas içinde olduğu ailesi ve çevresi olup öğrenmede bu iki değişkenin ne derece etkili olduğu gözlerden kaçırılmamalıdır. Öğrenmenin aile ve çevre etkisine açık olması nedeni ile hem aile hemde çevre bu bilgi ışığında bu süreçlere olumlu katkılar sağlayacak şekilde davranışlar sergileme durumunda olmaları gerekmektedir. Öğrenme gerçekleşmeden gelişme, istenen şekilde sağlanamaz ya da başka bir ifadeyle belli bir düzeyin üstüne çıkması mümkün değildir (Yavuzer, 2006, s. 4). Bu nedenle öğrenme ve gelişme süreçlerinin daha sağlıklı olması bireye düşen görevler vardır. Bu görevler ise bu süreçler hakkında gerekli bilginin neler olduğu bilmesi ve bu bilginin yardımı ile bireyde bir birikim oluşturup çok çok önem arz etmektedir. Bireyde oluşan davranış değişiklikleri sadece olumlu yönde değil, olumsuz yönde karşımıza çıkabilir. Bu yüzden öğrenmedeki iki temel boyut olan istendik ve istenmeyen davranış oluşabileceğini unutmamak gerekir (Aydın, 2014, s. 9). Sonuçta birey aile ve içinde yer aldığı çevre ile etkileşim halinde olup bu yapılar içinden hem istendik davranışları öğrenmekte olup hem de istenmeyen davranışları öğrenebileceği konusunda dikkat edilmelidir. Çocukların diğer bireyler ile olan münasebetlerine dikkat etmesi gerektiğinin farkında olup bu münasebetlerin meydana geldiği süreçlerde dikkatli

olmaları gerekmektedir. Gül bahçesinde olan bireylerin gül kokacağı düşüncesi ile hareket edilip aslında bütün çevrenin bu şekilde olması için gayret edilmesi için çaba sarfetmeleri gerekmektedir. Sadece kendi çocuklarını koruyarak bu olumsuz davranışların önelleneyeceği yanılgısından uzaklaşıp tüm toplum olarak hareket edilmedikçe bunun başarılmasının zor olduğunun farkında olup buna göre davranışların sergilendiği bir toplum düzeninin oluşmasına katkı sağlayacak süreçlerin ortaya konmasına çalışılmalıdır. Bireyin yaşamının devamını sağlayabilmesi için hemostatik denge / dengeleşim ile birlikte doğuştan gelen refleksleri ve içgüdüsel davranışları yaşamı sürdürmeye yardımcı olmakla birlikte, bireyin çevreye uyumunu sağlamak için yeterli değildir. Bu sebeple organizmanın yaşamı devam ettirebilmesi için çevre değişkenliğine uyum sağlamak için öğrenmeye ihtiyacı vardır bu sebeple insan davranışlarının en büyük kısmı öğrenilmiş davranışlardan meydana gelmektedir (Çelebi ve Gökalan, 2007, s. 126). Öğrenmede özellikle gözlem önemli yer tutmaktadır. Bu durum unutulmamalıdır çünkü çocuklar her an bir kamera gibi kayıt/gözlem yapmakta ve bunları kendinde oluşturdıkları değerlere göre davranışa dönüştürmektedir. Basit bir örnek verecek olunur ise eğitimci bir öğretmenlerinin sigara davranışı hakkında zararları konusunda bir çok bilgiyi aktarıp daha sonra bu zararlı dediği davranışı kendisinin yapması doğal olarak öğrencide yeni bir öğrenme şablonunun oluşmasına neden olacaktır. Basit olarak demek ki bazı zararlı şeyler zararlı olsada yapılabilir. Bunun bir sakıncası yok düşüncesi ile bunu bir kılasör haline getirme ile beraber bunu örnek alarak daha farklı bir çok davranış içinde bu yolu öğrencilerin tercih edebileceğinin düşünülme ihtimali eğitimciler tarafından unutulmamalıdır. Yine başka bir örnek verilecek olunur ise öğretmenin trafik kurallarını anlattığı bir derste yayaların ve araç sahiplerinin uyması gereken kurallar ışığında kırmızı yayalar için yanmakta ise onların yol hakkını araçlara vermesi gerektiği araçlar için kırmızının yanmasının yol hakkının yayalar için olduğu vurgusunu yapıp daha sonra yaya olduğu bir süreçte ya da araç ile beraber olduğu bir süreçte bu davranışları yerine getirmeyip öğrenciler tarafından görülmesi sonucu bu öğretilde öğrencinin davranış kalıbının değişebileceği unutulmamalıdır. Eğitimcilerin bir davranış süreci noktasında örnek kişilikler olduğunun farkında olmaları ağızlarından çıkan sözlerin davranış fiili ile aynı yönde olması gerektiğini kavramaları ve bunu da içselleştirmelerinin gerekli olduğunu unutmamaları gerekmektedir. Çünkü toplumu oluşturan bireylerin belli bir yaştan sonra bakıldığında

hayatlarının nerede ise üçte biri kadarını öğretmenlerinin olduğu ortamlarda geçirdikleri bu yüzden bu mimari süreçte önemli bir yere sahip olan öğretmenlerin görevinin ne kadar önemli olduğu unutulmamalıdır. Bu durumun hiç bir zaman göz ardı edilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

2.1.2. Gelişimin temel ilkeleri

Gelişim bir çok faktör tarafından etkilenmekte olup bu faktörler temel prensipler şeklinde kategorize edilerek bu sürecin daha anlaşılır kılınması amaçlanmıştır. Bundan dolayı gelişimi etkileyen temel ilkeler 8 başlık altında toplanmıştır (Senemoğlu, 2005, ss. 6,7).

a) Gelişim, kalıtım ile çevrenin etkileşmesi sonucu ortaya çıkan bir üründür. Kalıtım yoluyla gelen özellikler direk görünebilirken bazı özellikler çevre ile etkileşim sonucunda ortaya çıkar (Senemoğlu, 2005, s. 6). Gelişimin sınırlarını potansiyelini genetik özellikler belirler. Kalıtım ve çevre için birisi diğerinden daha üstün, daha etkili denilemez (Eylen-Özyurt, 2009, s. 10). Yukarıdaki bilgilerden hareketle diğer bir ifade ile gelişimin sadece kalıtım ürünü olduğu ya da tam tersi olarak sadece çevre ürünü olduğu iddi edilmesi doğru olmayıp hatta yüzde oranları verilerek örnek olarak kalıtımın daha büyük bir yüzde etkisini sahip ya da tersi olarak çevrenin daha büyük bir yüzde etkisine sahip olduğuda söylenememektedir. Bu iki yapı kalıtım ve çevrenin bu süreci etkilediği bir durumdan ancak bahsedilebilir.

b) Belli aşamalarda gerçekleşen gelişim süreklidir: Gelişim devamlılık gerektiren birikimle oluşan bir süreçtir (Senemoğlu, 2005, s. 6). Dinamik bir olgu olarakta gelişimin sürekliliğini ifade edebiliriz (Eylen-Özyurt, 2009, s. 10). Gelişim ileriye doğru uzanan süreç sonunda aşama aşama, bölüm bölüm gerçekleşir (Yavuzer, 2006, s. 9). Gelişimdeki her aşama bir diğer aşamanın temeli veya daha sonraki aşamanın zeminini oluşturur (Aydın, 2010, s. 39). Örneklendirilmek istenirse yapılan bir binanın süreci gibi düşünülebilir. Temel olmadan nasıl ev inşaa edilemeyecek ise gelişimsel süreçler içinde aynı özellikler olmak zorundadır. Binanın son halini alması için tüm aşamaları belirli süreçler içinde tamamlaması gerekmektedir. Bir önceki sürecin tamamlanmaması son ürünün çıkışına engel olmaktadır. Tavanın olması için tavanı ayakta tutacak yapıya nasıl ihtiyaç var ise aynı şekilde burda da bu sürece benzer bir dinamik işlemektedir.

c) Gelişim nöbetleşe devam eder: Bir gelişim alanı yavaşlar ya da duraklarken diğer bir gelişim alanı çok hızlanabilir (Senemoğlu, 2005, s. 6). Rastgele değişikliklerle gelişim ifade edilmez çünkü gelişimde takip edilen bir sıra vardır (Eylen-Özyurt, 2009, s. 11). Gelişimin bütün bölümlerinde ilerleme bir düzen içinde gerçekleşir (Aydın, 2010, s. 40). Örnek olarak bireyde ki bir özellik ilerler iken diğer bir özellikte durağanlaşma görülebilir.

d) Gelişim baştan ayağa içten dışa doğrudur: Vücudun kontrolü dış organlarda baştan başlayarak aşağıya doğru iner en son ayak kontrolü sağlanırken iç organlardan dış organlara doğru gelişim sağlanır (Senemoğlu, 2005, s. 6). Gelişim, vücudun merkezi bölgelerinden uzaktaki organlar yönünde bir devam eder (Erden ve Akman, 2006, s. 38). Birey önce kaba kaslarını kullanırken zamanla ince motor kaslarını kullanmaya başlar (Eylen-Özyurt, 2009, s. 11). Bu yönü ile bakıldığında aslında tasarımlarda insanlar tarafından yapılırken benzer bir yol izlenir başta kaba bir taslak metni çıkar sonra incelikler işlenmeye başlar. Burda da başta kaba hareketler sonra ince hareketlere yönelme olmaktadır.

e) Gelişim genelden özele doğrudur: Çocuk gelişirken önce tüm vücuduyla hareket ederek büyük kaslarını kullanırken, zamanla ilgili organlarını küçük kas gruplarını kullanmaya başlar (Senemoğlu, 2005, s. 6). Birey genel genel davranışları harekete geçirmeden özel davranışlara meydana gelmez (Aydın, 2010, s. 39).

f) Gelişimde kritik dönemler vardır: Kişinin bazı gelişim alanlarında gelişmeye yada öğrenmeye daha yatkın olduğu, çevre etkilerine daha odaklı daha hızlı olduğu dönemler vardır (Senemoğlu, 2005, s. 7). Gelişimi belirleyen önemli öğelerden biriside zamandır. Bireyin gelişimini karşılaştığı zaman dilimindeki uyarıcıların miktarı ve niteliği destekleyebilir ya da engelleyebilir (Erden ve Akman, 2018, s. 26). Çevrede uygun uyarıcıların ve uygun modelin olması bireyin ilgili davranışı kazanmasında önemli rol oynar (Arı, 2013, s. 36). Eğitimciler için bu gelişim dönemi çok önem arz etmektedir. Basit bir örnek ile açıklanmak istenirse okuma yazma öğrenilmesinin edinilme yaşı ötelendiğinde bu öğrenme faaliyetlerinde bireylerin oldukça çok fazla zorlandıkları hatta vazgeçtikleri dahi görülmektedir. Çünkü bu bir tarla gibi düşünüldüğünde ürünün elde edilmesi için en uygun zamanın ve koşulların seçilmesi gerekmektedir. Bunun bir diğer örneğinde kritik döneme girmemiş bir bireye öğretim faaliyetinde bulunulması yine

benzer bir sonuç verecektir. Birey verilen öğrenme ürünlerinde başarılı olmayacaktır. Bu kritik döneme göre eğitim süreçlerinde ki tasarımlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

g) Gelişim bir bütündür: Gelişim alanları birbirlerini olumlu ya da olumsuz şekilde etkiler, birbirleriyle etkileşim halinde ve iç içedir (Senemoğlu, 2005, s. 7). Bireylerin fiziksel, psikososyal ve bilişsel özellikleri birbirleriyle etkileşimli bir ilişki içindedir (Eylen-Özyurt, 2009, s. 11). Gelişim bireyde sadece tek yönlü olarak ya da tek özellik olarak devam etmemektedir. Çok yönlü ve bir çok yapının aynı anda işlevi ile sürmektedir. Ayrıca gelişimin her yapısı bir biri ile ilişkili olup bir etkileme sürecinde devam ettirmektedirler. Bir alandaki süreç diğer alandaki süreçte etki etmektedir.

h) Gelişimde bireysel farklar vardır: Bireylerin yetiştikleri, etkileşim halinde olduğu çevre ve aileden gelen genetik kalıtsal özellikleri sebebiyle, gelişimlerinde farklı olması normal bir sonuçtur (Senemoğlu, 2005, s. 7). Her bir birey özeldir, gelişim sürecinde aynı aşamalardan geçilse bile çevre koşulları ve kalıtsal genetik özelliklerin farklı olması sebebiyle her birey birbirinden farklıdır (Eylen-Özyurt, 2009, s. 11). Bireyin gelişiminde bireysel farklılıkların oluşması doğal ve beklenen bir sonuçtur (Aydın, 2010, s. 40). Bu ilkenin eğitimciler açısından çok fazla dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü her öğrenci gelişim süreçlerinde aynı zaman aralığında ve aynı donanımsal yapı bilgi birikim ile kendini oluşturmamaktadır. Yani her bireyde süreç farklı olduğu için bireydeki gelişimsel süreçlerde de farklılıklara neden olmaktadır. Bu yönü ile okulda bulunan her öğrenci aynı seviyede olmadığı için bir bilgi aktarımı ya da bir öğretim faaliyeti sürecinde sadece anlatıcı ya da öğreticinin o anki süreç yönetimi tüm katılımcılarda istenilen çıktıların oluşmasını sağlamayabilir. Bu dikkate alınarak her zaman bu süreç dönütler üzerinden yürütülerek eksik süreçlerin tamamlanması gerekmektedir. Bu konuda örnekler verilecek olunursa aynı sınıftaki öğrencilerin boyları aynı olmaya bildiği gibi kiloları ya da akademik düzeyleride aynı olmayabilir. Bu durumun farkında olunulması ve süreçlerin bu bilgiler çerçevesinde yönetilmesi daha sağlıklı çıktıların elde edilmesine yardımcı olunacağı düşünülmektedir. Bir beden eğitimi öğretmeninin yapacağı fiziksel aktivite süreçlerinde bireylerin fiziksel özelliklerinin göz önüne alınmaması ya da bir sınıf öğretmeni/birleş öğretmeninin sınıf içi eğitim faaliyetleri esnasında akademik düzeyi dikkate almaması olumsuz sonuçlara neden olabilir. Bu süreçlerin tamamı için bilgi birikimine ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır.

2.1.3. Gelişimi etkileyen temel etmenler

2.1.3.1. Kalıtım

Gelişimi oldukça önemli bir şekilde etkileyen çok önemli bir kavram olarak karşımıza çıkan Kalıtım, annedeki yumurta ve babadaki sperm hücrelerinde yer alan 23' er kromozomun birleşmesiyle oluşan 46 kromozomun her biri 20.000 geninin değişik kombinasyonlarla dizilişi kalıtımın kapsamını içermektedir (Senemoğlu, 2005, s. 8). İnsanın oluşumu aslında milyonlarca genin farklı kombinasyonlarla rastlantısal olarak eşleşmesine bağlıdır yani bir çiftin sayısız ölçüde farklı özellikleri olan çocuklarının olması olasıdır (Aydın, 2014, s. 11). İnsan vücudunun yapısını ve tüm özelliklerinin meydana gelişini kromozomları oluşturan genler belirler. Bunları kalıtsal özellikler olarak ifade edebiliriz. Bireyin gözünün rengini, saçının sıklık seviyesi, burun yapısı gibi örnekleri çoğaltabiliriz (Ülgen ve Fidan, 2003, s. 41). Organizmanın kalıtsal yapısını belirleyen iki kavram genotip ve fenotiptir. Genotip tarafından belirlenen özelliklerimiz boyumuzun uzunluğu, zekanın sınırları, yağ hücrelerinin dağılımı iken bilişsel yapı, aşırı beslenme, sağlıklı beslenme, uyarıcı ortam, spor imkanı ise fenotip belirlemektedir (Aydın, 2010, s. 34). Kalıtım ile çevrenin karşılıklı etkileşimi sonucu ortaya çıkan gelişimi formülize edersek “Gelişim = Kalıtım x Çevre” olarak ifade edebiliriz (Başal, 2012, s. 5). Diğer bir ifade ile gelişim sadece kalıtımın etkisi ile şekillenen bir süreç olmayıp diğre bir faktör olan çevreninde yer aldığı bir süreç olduğu unutulmamalıdır.

2.1.3.2. Çevre

Çevreyi, döllenmeden başlayarak bireye etkisi bulunan bütün dış etmenler diyebiliriz (Ülgen ve Fidan, 2003, s. 26). Bireyin gelişimini olumlu yada olumsuz etkileyen faktörler; içinde yaşadığı aile, aralarındaki ilişki, iletişim, ailenin sosyo kültürel durumu, eğitim gördüğü kurumlar, akranları, yaşadığı toplumun değerleri, inançları şeklinde sıralanabilir (Senemoğlu, 2005, s. 11). Bir diğer ifadeyle doğum öncesinden ve doğum sonrasına bireyin gelişimindeki kalıtsal özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlayan faktör çevredir (Aydın, 2010, s. 34). Bireyin içinde yaşadığı toplumsal çevre normlar, değerler, sosyo kültürel koşullar bireyin olumlu yönde gelişimini ya engelleyici yada

kolaylaştırıcı nitelikte olabilir (Aydın, 2014, s. 11). Gelişim psikologlarının bazıları, bireyi çevredeki dış uyarıcılar tarafından şekillenen edilgen bir organizma olara ifade ederken, bazı gelişim psikologlarıda organizmanın kendi gelişim seyrini denetleyen, yönlendiren, şekillendiren etkin bireyler olarak ifade etmektedir (Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç Atıcı, 2012, s. 14). Bireyin şekillenmesinde kalıtım ile önemli bir özelliğe sahip olunan çevre değişim özelliğine sahip bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü çevre dediğimiz yapı tam olarak bireyin dizaynı içinde olmayan faktörlere bağlı olduğu kadar birey tarafındanda kontrol edilebilir yönleri sahip bulunduğu konusu göz ardı edilmemelidir. Bireyin gelişimini daha sağlıklı bir hale getirecek çevrenin olumşumunda birey ile beraber toplum ve toplumun oluşturduğu kamu düzeni (devlet) birinci derecede sorumludur. Bireyin yer aldığı çevrenin bireyin imkanlarının gelişimi noktasında bu yapıların desteklemesi ve bu süreçlerde ki etkilerinde negatif yönde olmayıp bireye pozitif yönde etkileri meydana getirecek tasarımların oluşturulması gereklili çok çok önem arz etmektedir.

2.1.3.3. Aile

Ailenin bir üyesi olarak doğan bebek, tüm karakteristik özelliklerini barındıran kişilik özelliklerini aile içinde biçimlendirir (Aydın, 2014, s. 11). Bebeğin aile içinde gelişiminin ilk yıllarında gördüğü sevgi, yakınlık onun güven duygusunu kazanması için çok önemli olduğu gibi anne ve babanın davranışları konuşmaları, cinsiyetteki rolleri kişilik gelişimini son derece etkilemektedir (Senemoğlu, 2005, s. 11). Aile bireyin gelişiminin ilk yıllarında sağladığı beslenme, barınma, sevilme, korunma, öğrenme imkanlarıyla çok önemli bir yer kaplar (Ülgen ve Fidan, 2003, s. 41). Genişlemiş çekirdek aile günümüz dünyasında en çok rastlanan aile biçimidir (Onur, 1995, s. 108) Çocuğun sağlıklı, huzurlu, kendisiyle barışık, toplumsal değerlere saygılı, hoşgörülü bir kişilik yapısı geliştirmesinde ailenin ve aile içindeki iletişimin önemi büyüktür. Bireyin duygusal ve sosyal gelişiminin olumlu olmasında ailenin çocuğa demokratik yaklaşımının etkisi büyüktür (Ünver, 2007, s. 38). Gelişim sürecinin ilk ayağında yer alan bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç daha anne karnında iken başlayan bir gelişimsel süreci de ifade ettiği denilebilir. Bireyin yer aldığı aile bu gelişimsel sürece olumlu ya da olumsuz yönde etki etmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda ailelerin güçlendirilmesi çok çok önem arz etmektedir. Ailenin

tutumlarında davranışlarına kadar bu süreçte çocuklar etkilenmekte ve buna göre şekil almaktadır. Çoklu aileden çekirdek aileye geçildiği için bir eksik olarak karşımıza çıkan tecrübe aktarımının çocuğun yer aldığı ailede bu aktarımın aile büyükleri tarafından sağlanması ebeveynlerin ise bunları dinleyip kendi bilgi birikimleri ile harmanlayarak kullanmaları daha sağlıklı bir neslin oluşmasında etkili olunacağı düşünülmektedir. Çünkü tecrübe kolay bir şekilde satın alınabilecek bir bilgi olmayıp bir aktarım bilgisi özelliği içerdiği unutulmamalıdır. Buna örnek vermek istenirse çevrede şu gibi sözler duyulmaktadır. Çocuklar ile ilgili bir sorun ile karşılaşan ebeveynlerin aile büyüklerinden konu ile yardım aldıklarında olumlu sonuçlar ile karşılaştıklarını beyan etmekte oldukları ifade edilebilir. Bu da bize aslında aile denilen kurumun daha geniş bir yapıya sahip olduğunu doğrulamaktadır. Çünkü anne/baba tarafından çözülemeyen sorunların nene/dede, amca/dayı, teyze/hala gibi faktörlerin devreye girmesi ile daha olumlu bir gelişimsel süreç etkisi sağladığı bu yüzden aileye çekirdek aile yerine daha geniş bakmanın daha sağlıklı toplumlar için önemli olduğu düşünülmektedir.

2.1.3.4. Beslenme

Dengeli ve iyi beslenme bireyin gelişimi açısından hayati öneme sahiptir. Özellikle anne karnındaki bir bebeğin gelişiminde annenin doğum öncesindeki ve doğum sonrasındaki dengeli sağlıklı beslenmesi bireyin gelişiminde çok önemlidir. Özellikle büyümenin insan vücudunda ki en süratlı olduğu yıllar olan 0-6 yaşlarında düzenli beslenmesi ve iyi bir beslenme alışkanlığı kazanması bireyin sonraki yaşamında çok etkilemektedir (Ülgen ve Fidan, 2003, s. 41). Vücudun ihtiyaç duyduğu enerjiye sahip olması için gıda olarak adlandırılan besinlerin vücudun gereksinimi kadar karşılanması beslenme olarak ifade edilir (Baykara, Cana, Sarıkabak ve Aydemir, 2019, s. 66). Bireyin beslenmesinde ailenin ve toplumun ekonomik durumu, beslenme konusunda bilgi eksiklikleri, alışkanlıklar, inançlar, ailedeki çocuk sayısı, hijyenik olmayan çevre şartları sağlıklı doğru beslenme alışkanlığı kazanmada karşımıza çıkan sorunlardandır (Şanlıer, 2003, s. 476). Yanlış ve düzensiz beslenme sebebiyle çocukların gelişimi yavaşlayabilir bazı gelişim bozuklukları görülebilir (Ülgen ve Fidan, 2003, s. 41). Dengeli, yeterli ve sağlıklı beslenen bir çocuk bedensel ve zihinsel olarak normal bir gelişim süreci gösterir (Özbey, 2006, s. 37). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte küçük yaştan itibaren çocukların yemek yerken tablet telefon gibi iletişim araçlarından çeşitli videolar

izlemesi, çocuğun ne yediğinin farkına varmaması istenilen sağlıklı bir beslenme anlayışına uygun değildir. Çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyen kötü beslenme aynı zamanda gelişimide yavaşlatabilir (Ünver, 2007, s. 37). Son yıllarda değişme gösteren beslenme alışkanlıkları gelişim açısından en tehlike konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alışkanlıklar popüler kültür ile topluma da yayılmakta ve sağlıksız beslenme doğal bir hal ile kendini toplumda göstermektedir. Toplumun hızlı bir şekilde meydana gelmeye başlayan bu beslenme alışkanlıklarında olumsuz yönelimlere karşı harekete geçme ve bunu sadece birey bazında değil ülke bazında bir hamle ile yapılması gerektiği düşünülmektedir. Eğitim süreçleri ile bu konu sık sık toplumun tüm katmanlarında dillendirilerek sağlıklı beslenme davranışlarının oluşum sürecine doğru bir rüzgarın esmesine sebep olup popüler kültür sağlıklı beslenmeyi destekleyecek şekilde yönlendirilmelidir.

2.1.3.5. Sosyo-ekonomik düzey

Bireyin içinde yaşadığı ailenin gelirinin yüksek olması sağlık koşullarının elverişli olması iyi, dengeli beslenmesinin bedensel gelişimine önemli katkısı olduğu, ebeveynlerin çocuk eğitimi konusunda bilgili eğitim görmüş olmalarının bireyin gelişiminde çok önemli rol oynamaktadır (Ülgen ve Fidan, 2003, s. 50). Ailenin çocuklarına farklı ve değişik uyaranlar sunması da ekonomik durumu ile doğrudan ilişkilidir (Ünver, 2007, s. 39). Bireylerin sosyal devlet olma geriği yönünde toplumda dez avantajlı aileler desteklenerek onların refah paylarının yükseltilmesi çalışmaları yapılmakta bu çalışmaların daha artırılarak yapılması daha sağlıklı bir toplum oluşumu açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bunlara ilave olarak gelişimi etkileyen faktörler; Doğum Öncesi, Doğum Sırası, Doğum Sonrası olarak incelenebilir. Doğum öncesi faktörleri örneklendirecek olursak Akriba evliliği, zaman etkisi, alkol sigara uyuşturucu madde kullanımı, Kan uyuşmazlığı, kullanılan ilaçlar. Doğum sırası faktörleri örneklendirirsek bebeğin başının fazla basınca maruz kalması, bebeğin oksijensiz kalması, sağlıksız koşullarda ve yetersiz kişiler tarafından doğumun gerçekleştirilmesi söylenebilir. Son olarak doğum sonrası faktörleri örneklendirirsek bebeğin cinsiyeti, beslenme düzeyi, anne baba sevgisi varlığı yoksunluğu, çevredeki uyarıcı zenginliği veya yoksunluğu, kitle iletişim araçları

geçirdiği hastalıklar, kazalar, arkadaş grupları, gibi örnekleri sıralayabiliriz (Başal, 2012, s. 9).

2.2. Eğitim, Spor ve Ahlak

2.2.1. Eğitimin tanımı

Eğitim genel olarak bireyde meydana getirilecek istemli davranış değışiklikleri olarak tanımlanmaktadır. Bir süreç olarak bireyin hayatında yer alan eğitim bireyin dünyaya gelişı ile başlayan ve hayatının sonlanması ile son bulan bir süreçtir. Bireyler eğitim sürecinin bir kısmını kendi deneyimleri, gözlemleri ile elde ederlerken bir kısmını da okul dediğimiz ve benzeri kurumlar tarafından bireye kazandırılan eğitim sürecinin parçası olarak yer almaktadır. Birey bu süreçlerin tümü ile etkileşime girerek içinde yer aldığı toplumda kendine bir konum belirler ve hayatına devam etme sürecine bu konum çerçevesinde şekillendirir. Okulların eğitim sürecinde ki görevi ise belirlemiş formlar üzerinden bu süreci oluşturması olarak bu görevi üstlenmektedir. Sosyal bir varlık olan insan toplum hayatında sağlıklı bir süreci hayatının parçası haline getirmesinde bu eğitim sürecinin parçası olan okullar çok çok önemli bir kilometre taşı konumundadır.

2.2.2. Eğitimin amaçları

Eğitimde amaçlar üç düzeyde ifade edilmektedir:

1. Uzak Amaçlar: Ülkenin politik felsefesini ifade eden ve genel olarak belirtilen hedeflerdir (Bir ülkenin kültür, eğitim, sağlık, politikası gibi).
2. Genel Amaçlar: Uzak amaçların yorumu, aynı zamanda okulun işgörüsünü ifade eden amaçlardır (Örneğin, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü amaçları gibi).
3. Özel Amaçlar: Öğrenciye kazandırılması uygun bulunan özellikler ve bir disiplin, ya da bir çalışma alanı için ortaya konmuş olan amaçlardır (Beden Eğitimi dersinin amaçları gibi) (Demirel, 2003).

2.2.3. Türk milli eğitiminin genel amaçları

Türk millî eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâki, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek,
2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek,
3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak (Millî Eğitim Temel Kanunu, 1973, ss. 5101-5102).

2.2.4. Fair play'in tanımı

Fair play kavramı sporun ahlaki kısmını ifade eden kavram olarak ifade edilmektedir. Bu ahlaki ilke ingilizce olan fairness kelimesi olarak belirtilmektedir. Bu kavram türkçeye ise doğru, dürüst, hakça, atarfsız vb. gibi anlamlara gelmekte olan fair sözcüğünden neşet etmiştir. Fair play spor ve sporu barındıran seyirci oyun kuralları dahil hepsini içine alan bütün tarafların içinde yer aldığı evrensel bir ahlaki ifade etmektedir (Duğan, 2012, ss. 36-37). Fair Play kavramını tanımlarken sadece spor müsabakalarından yada sadece hayatımızın içinde günlük yaşamımızdaki etkisinden bahsederek eksik ifade etmiş oluruz. Bu sebeple hem yaşamın içinden hemde spor yönünden ele alırsak kavramı çok daha iyi açıklamış oluruz (Yıldırım Araz, 2022). Spor yapan insanların sahip olması gereken sportif değer ve erdemler Fair Play kavramı içerisinde yer bulmaktadır (Durak, 2011). İnsan, bir spor müsabakasında kazanmak için kendini sınırlarını zorlar sınırlarını aşmaya çalışır bu bir bakıma mükemmeli yakalamak

isteğinin sonucudur. Bu durumlarda sporcudan beklenen sportif erdemleri yerine getirmek, müsabaka kurallarına bağlı kalarak hoşgörölü davranışlar sergilemesi beklenmektedir. Bu yönüyle spor bir değerler etkinliğidir (Durak, 2011).

2.2.5. Sporun tanımı

Spor kavramının tanımı noktasında farklı bilim dalları tarafından farklı tanımlamalar literatürde yer almaktadır. Üstelik bu kavramın uluslar arası bir yapıya sahip olmasına rağmen bu tanımlamalar farklılık arz etmektedir. Dünyaya tanıtıma süreci her ne kadar ingilizler tarafından yapılsa da kelime ingilizce bir sözcük olmayıp latince olup “disportare ve deportare” kelimeleri kullanılarak türetilmiştir (Duğan, 2012, s. 34). Spor, bireyin çevresini sosyal çevresi haline getirirken bu süreçte yeteneklerini geliştiren bir takım kurallar çerçevesinde aletli veya aletsiz bireysel veya ekiple boş veya tüm zamanını kapsayacak şekilde beden ve ruh sağlığını geliştiren rekabetçi, dayanışma ruhu kazandıran sosyalleştiren kültürel bir kavramı ifade eder (Taştan, 2020). Spor, bir takım kurallara göre gerçekleştirilen, grup veya bireysel olarak yapılan, bir başkasıyla mücadele içine girilen yada bir hedefe varmak amacıyla, hem uygulayan hemde bunu seyreden kişilere keyif veren zihinsel ve fiziksel aktivitelerin tümü olarak tanımlayabiliriz (Tanrıverdi, 2012). Sporu boş zamanlarda yapılan yada zaman tüketmek için yapılan bir aktivite olarak değerlendirmek yerine, ruhsal ve fiziksel bir bilinci geliştirmeye imkan sağlayan anlamlı aktivite olarak değerlendirmek gerekir (Durak, 2011). Spor sadece bireylerin psikolojik ve fiziksel açıdan gelişimini sağlayan bir alan olmak dışında bireyin sosyalliğini arttıran, kişisel değerlerinin gelişimini etkileyen, sorumluluk duygusunu geliştiren en önemli faktörlerden biridir (Durak, 2011). Disiplinin sağlanmasından tertip/düzen bireyin sağlıklı olmasına kadar bir çok davranışın bireyde davranış haline gelmesine katkı sağlayacağı unutulmamalıdır. Özellikle beden eğitimi ve spor dersi ile spor ve fiziki etkinlikler dersi bu davranış oluşturma sürecinde çok çok önemli bir rol üstlenmektedir. Spor alanlarında ve ortamlarında onurlu bir şekilde mücadenin, haksız rekabetin önüne geçilmesi aşağıda listelediğimiz spor etiğine uygun ilkeler sayesinde gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Adalet, eşitlik ve tarafsızlık, saygı, doğruluk ve dürüstlük, güvenilirlik, profesyonellik ve sorumluluk, önemseme, vatandaşlık (Yıldırım Araz, 2022).

2.2.6. Spor ve fair play ilişkisi

Spor insan hayatında geçmişten günümüze, farklı kurallar ve formlar içinde yer alan bir olgudur (Tanrıverdi, 2012). İnsan Ahlaki ruhsal ve fiziksel olarak bir bütünlük ifade eder, toplumun huzuru için için sportif faaliyetlerde bulunmak insanın bütünlüğünü sağlamanın en iyi yolu olarak görülmektedir (Kaçay ve Soyer, 2020). Hırs yerine mücadelenin, kötülük kin yerine hoşgörünün ön plana çıktığı, başarıya giden yolda her davranışın mubah sayılmadığı spor anlayışı yaklaşımıdır (Dal, 2004). Spor günümüzde saha içi ve saha dışında sık sık şiddet olayları ve ahlak dışı davranışlarla anılmaya başlamıştır. Aslında toplumda hoşgörü, sevgi, dostluk, arkadaşlık, dürüstlük, güven gibi kavramları kazandırması beklenen davranışları tahrip etmeye başladığı gibi algının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Tanrıverdi, 2012). Spor kendi içinde kazanma ve kaybetme duygusunu içerdiği için istenmeyen davranışlarada neden olmaktadır. Sporcuların kazanma duygusunda ki yüksek isteğin doğru bir şekilde yönlendirilmemesi bazen yanlış davranışlara sporcuların yönelmesine diğer bir ifade ile fair play dışı davranışlara sebep olabilir. Ancak bu durum haksız bir kazanmaya sebep olmaktadır. Asıl istenen davranış ise her ne olursa olsun sporcunun hak ve adalet içinde sportif bir faaliyette rakibi ile mücadele etmesidir. Fair play davranışını sporun olmazsa olduğu yönünde bir sürecin sporculara kazandırılması sporun gelişimi açısından çok önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü önemli olan kazanmaktan çok haklı bir başarıdır. Bireylerde de tatmin duygusunu sağlayan şeyin aslında bu olduğu düşünülmektedir.

2.2.7. Ahlak kavramı

Ahlak; insanın doğuştan sahip olduğu veya yaşamı sürecinde kazanmış olduğu davranış ve tutumların tümü. Kişilerde huy olarak bilinen ; iyi ve güzel olan özelliklerdir (TDK, 2022). Ahlak; davranışları veya olayları iyi ve kötü yönüyle değerlendiren ve bu durum ile ilgili kurallar koyan disiplin, kurallar ilmidir (Çelikkaya, 1996, s. 170). Ahlak bireylerin davranışlarını, karşılıklı ilişkilerini düzenlemek için oluşturulan kurallar normlar ve değerler sistemi olarak tanımlanabilir (Cevizci, 2015, s. 13). Toplum ve birey tarafından kabul edilmiş davranış olarak kazanılmış yani toplum ya da bireyin yaşam içinde geliştirdiği kurallar ve değerler silsilesidir (Türer, 2019, s. 1) Sosyal hayattaki bireyler ahlak kavramına çeşitli anlamlar yüklenmektedirler. Bunlara örnek

verecek olursak iyi-kötü yanlış- doğru vb. İnsanın sadece madde olmadığından yola çıkarak iradeli davranışlar olarak ifade edilebilir (Hüsametdin, 1996, s. 53). Her birey bulunduğu toplum tarafından oluşturulan kurallara uymak zorunluluğu içindedir. Bu kurallar toplum tarafından oluşturulmuş olan değerlere ve ilkeler olarakta ifade edilebilir (Cevizci, 2000, s. 5). Aristo ve Farabi gibi büyük felsefeciler ahlakın kaynağını akıl teriminin zemininde temellenen tecrübe ve siyasetle tamamlanmış bir kavram olarak ifade ederler (Özturan, 2014, s. 5). Bireyin makul davranışın norm ve kuralları ile uygulamada kurabildiği bağlantıdır (Heller, 2006, s. 400). Tanımlardada görüldüğü gibi ahlak insanların hem maddi gözle görülen davranışlarını hemde manevi ruh ile ilişkili davranışlarının bütününe içine alan ve sağlıklı toplumun oluşmasında bir mihenk taşı görevi üstlenmektedir. Günümüzde ahlak denince yapılması veya yapılmaması gerekenleri anlatan bir kavram gibi bir anlama çıkarılmaktadır (Elmalı, 2007, s. 7). Çok geniş bir yapıyı içine alan ahlak bireyi her an kuşatan bir özelliği barındırmaktadır. Diğer bir ifade ile yalnız başına kalan birey yine ahlaki değerlere göre hareket etmesine yönelik bir yol çizmektedir.

2.2.8. Ahlaki olgunluk

Sosyal öğrenme kuramcıları ahlaki olgunluğu tarif ederlerken bireyin doğru ve dürüst yargılarda bulunması şeklinde tanımlamaktadır. Ahlaki olgunluk kişilerin tutum, duygu, düşünce ve yargılarındaki her çeşit ahlak dışılığı anında hissedebilen harikalık düzeyidir. Ahlaki olgunluk iki uç olarak düşünüldüğünde yani negatif ve pozitif olarak ifade edildiğinde artışların bireyde ahlaki olgunluğun olumlu olduğu şeklinde düşünüldüğünde bu şekildeki bireylerde bazı davranış kalıplarında olması beklenilmektedir. Bu kişilerde empati yeteneği gelişmiş, otokontrol sahibi, adil, saygılı, sorumlu, güvenilir iyi bir insandır. (Lickona, 1991, s. 223). İnsanların ahlaki fikirleri, ahlaki karakterlerinden oluşur ve mantıklı düşünme sistemiyle zorunlu olarak desteklenir. Ahlaki olgunluğun en geniş kapsayıcı çember olarak düşünüldüğünde onun parçalarından bir olan etik yargısı ilkeler arasındaki uyumu insanlar tarafından uzun süreçler ile elde edilen tecrübeleri, teknoloji, gerçek denilen şeyler ve sosyal ilişkilerini de içinde barındırdığı iç içe geçmiş olduğu gözlemlenir (Wu, Rogerson ve Fairweather, 2001, ss. 8037-8046). Leibniz der ki, “Başkalarının kötü olmasından zevk almak, olgunluğun yokluğunun işaretidir” (Altıntaş, 2001, s. 123). İnsanların kendi kişisel

çıkarlarından vazgeçmesi aslında uzun vadede kişinin kendi çıkarıdır (Hazlitt, 2006, s. 149). Ahlaki olgunluk, kişinin belirli ahlaki değerleri kendi iç dünyasında içselleştirmesini, özümsemesini, bu değerleri vicdanına yerleştirmesini ve etrafta kimse yokken bile ahlaki değerlerle çelişen davranış veya durumları düşünmemesini sağlayan bir kişilik özelliğidir (Kaya ve Aydın, 2011, s. 30).

2.2.9. Yarışma sporlarının ahlaksal amacı

Ahlaki kimliğin hangi dönemde oluştuğu noktasında farklı farklı görüşler belirtilmektedir. Çocukların orta çocukluk döneminde ki bir başarı olarak belirtirken diğer bir görüş ise bunun ergenlik veya orta yetişkinlikten önce ortaya çıkmadığını belirtmektedirler. Ancak ne olursa olsun çocukların ergenlerin ve yetişkinlerin değerlendirilmesi bu kimliğin varlığı ile yapılmaktadır (Krettenauer, 2022, s. 1). Spor, spor faaliyetlerinde bir erdem olarak sportmenliği teşvik etmektedir (Ommundsen, Roberts, Lemyre ve Treasure, 2003, s. 398). Ahlak anlayışını spor içindeki iyi ve kötü davranışlar üzerinden değerlendirecek olursak; empati kurabilen, müsakabadaki rakibi düşman olarak görmeyen, fırsat eşitliğini koruyabilen, takım arkadaşlığına önem veren, haksız avantajdan yararlanmayan sporcuların iyi davranışlarını örnek olarak gösterebiliriz (Sezen Balçıklı, 2016). Kötü davranışlarında bazılarını örneklendirecek olursak; ne olursa olsun ben kazanayım zihniyeti, hilekarlık, fiziksel, ruhsal ve duygusal yönden rakibe zarar vermek, maddi çıkarlar uğruna ahlak dışı yolları tercih etmek bunlardan bazı diyebiliriz. Spor ve ahlak ilişkisini geniş bir yelpazede ele almanın yanında bazen bu durum fair play ile de ifade edilmektedir. Sporunun müsabakanın öncesi anı ve sonrasındaki süreçlerde dahi ahlaki kurallara uymak ile hareket etmesi gerekmektedir. Bu bireyde aslı bir tatmini başarı sağlandığında kendini göstermektedir. Ahlaki kurallara uymadan elde edilen başarılar bir kağıt üzerinde kazandı yazısından öteye gidemeyeceği bireyin gerçek benliğinde ise yaralar açılmasına sebep olacağı düşünülmektedir.

2.3. İlgili Çalışmalar

2.3.1. Ahlaki olgunluk ile ilgili yapılan çalışmalar

Şahin (1995, s. 5) “Spor Eylemlerinde Etik Değer Sorunu” isimli bir çalışma yapmıştır. Yapılan çalışmanın birinci aşamasında sportif faaliyetlerde ortaya çıkan etik değerlerin (doping, hile, şike ve şiddet vb.) betimsel analizi yapılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında, dünyada ve ülkemizde en popüler spor olarak kabul edilen futbol ve atletizm branşları yer alacak şekilde süreç devam ettirilmiştir. Bu branşlarda sporcuların yaşamakta olduğu etik değerlere yönelik sorular sorulup bunlara verilen cevaplar incelenmiştir. Bu değerlendirme sürecinin açığa çıkarılması için Edwards kişisel tercih ölçeğinin 225 sorusu ve değerler anketinin 24 sorusu sırasıyla Premier Lig düzeyinde spor yapan sporculara ve beden eğitimi ve beden eğitimi öğrencilerine uygulanmıştır. Sonuçların tahmin edilemezliği spora olan ilgiyi artırıyor. Son zamanlarda spor yapmanın değil, kazanmanın önemli olduğu vurgulanmış ve sporun toplumsal hayattaki hakimiyeti, kazanmak için etik olmayan yolların kullanılmasına yol açmıştır. Bulgular, iyileştirilmiş eğitim düzeylerinin sportmenlik değerlerini güçlendirmeye yardımcı olmadığını göstermiştir. Yıldırım (2016, ss. 23-35) tarafından gerçekleştirilen çalışmada toplam 190 kişiye "Ahlaki Tutum Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda spor merkezine gelen kişilerin yaşı ve cinsiyeti gibi benzer şekilde bireylere ait olan özellikler olan demografik olarak ifade edilen değişkenlere göre ahlaki tutum değerlendirmeleri arasında bir farklılık olmadığı görülmektedir. Adıgüzel (2017, ss. 1-16) tarafından 2014-2015 eğitim öğretim yılının bahar döneminde Harran Üniversitesinde okuyan son sınıf lisans öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmaya toplamda 495 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 203’ü kız öğrencilerden, 292’si ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda ise üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunlukları değişkenlere göre incelenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre erkekler lehine anlamlı farklılık gözlemlendiği görülmektedir. Alkal ve Kök (2018, ss. 510-529)’ün 478 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada ahlaki olgunluğun belirlenmesinde kişilik özelliklerinin ve farklı değişkenlerin etkisine bakılmıştır. Bu kapsamda öğrencilere uygulanan ahlaki olgunluk ölçeğine göre cinsiyet değişkeni ile ahlaki olgunluk arasında istatistiksel bir farkın olmadığı sonucu elde edilmiştir. Sivrikaya ve Sadık (2018, ss. 3895-3903)’ın Düzce Üniversitesi Spor

Bilimleri Fakültesinde okuyan 301 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirdiği araştırmada öğrencilerin ahlaki gelişim düzeyleri ile spor tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 105 kız öğrenci, 196 erkek öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda sınıf değişkeni ile ahlaki olgunluk düzeyi arasında 4.sınıf öğrencileri lehine anlamlı olduğu görülmektedir. Kılıç ve Sevinç (2020, ss. 108-124)'in Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin katkı sağladığı çalışmaya 54'ü devlet okulundan 18'i ise özel okuldan olmak üzere toplam 72 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin 40' kız öğrencii, 32'si ise erkek öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilerin cinsiyete göre ahlaki olgunluk düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığı; sınıf düzeyine göre ise ahlaki olgunluk düzeylerinde anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf düzeyinde anlamlı farklılığın ise 8.sınıf öğrencilerinin lehine olduğu görülmektedir. Sancak, Tabakoğlu ve Ayhan (2020, ss. 301-320) tarafından sınıf öğretmenliği bölümünde okumakta olan öğrencilerin ahlaki olgunluklarının incelendiği çalışmaya 1.-2.3. ve 4.sınıf öğrencilerinden toplam 482 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 88'i kız öğrenci, 393'ü ise erkek öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda cinsiyet ile ahlaki olgunluk düzeyi arasında kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılaşma görülmektedir. Sarıçam, Çelik, Arıcı ve Kaya (2014, ss. 1325-1342)'nın 13-18 yaş aralığındaki lise öğrencilerinin katılımı ile gerçekleştirdiği çalışmada ergenlerin insani değerlerinin ve ahlaki olgunluklarının yaş ve cinsiyet bazında incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma 108 erkek , 233 kız öğrenci olmak üzere toplamda 341 öğrenci ile yapılmıştır. Çalışma sonucunda kız öğrenciler lehine anlamlı olduğu görülmektedir. Gültekin-Hatunoğlu (2003, ss. 1-116)'nın 400 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilen ahlak düzeylerinin değerlendirilmesi çalışmasında kız öğrencilerin ahlaki yargı yetenek puanlarının erkek öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Karakavak-Çırak (2006, ss. 1-174)'ın üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı yeteneklerini belirleme ve ahlaki yargı yetenekleri ile kendilerini gerçekleştirme düzeylerinin karşılaştırıldığı çalışmaya 2004-2005 eğitim öğretim yılında İnönü Üniversitesi'nin üç farklı fakültesinden seçilen 1.sınıf 165 Kız, 178 Erkek öğrenci ve 4.sınıf 138 Kız, 157 Erkek öğrenciden olmak üzere toplam 638 öğrencinin katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yaşamlarının büyük bir çoğunluğunun geçtiği yerleşim yerine göre ahlaki yargı puanları arasında farklılaşma olmadığı görülmektedir. Özgüleç (2001) tarafından Ankara ilinde düşük sosyal

ekonomik gelir seviyesinde bulunan bölgelerde 2001-2002 eğitim öğretim yılında 300 ilkokul öğrencisiyle yapılan çalışmada; cinsiyet değişkeni ve ahlakı yargı arasında ilişki tespit edilememiştir. Kaya ve Aydın (2011) 606 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada; öğrencilerin ahlaki olgunluk dinin inanç puanlarını cinsiyet değişkenine göre incelediğinde kadınların ahlaki olgunluk yönü puanları fakat erkek öğrencilerin dini inanç puanların yüksek çıktığı ifade edilmiştir. Sniras ve Malinauskas (2005) tarafından Litvanya 'da eğitim gören 552 ortaokul öğrencisi ile yapılan çalışmada; yaş değişkenine göre öğrencilerin ahlaki beceri düzey puanlarında yaş olarak daha büyük olan öğrencilerin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Turan (2020) Ankara ilinde 17 okuldan seçilmiş 1016 öğrenci ile yaptığı çalışmada; Ahlaki olgunluktan uzaklaşma ile cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde kız öğrencilerin ahlaktan uzaklaşma puanlarını daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Šukys ve Jansonienė (2012, s. 56) tarafından yapılan 318 Lithuanian üniversitesi öğrencilerin bulunduğu çalışma sonucunda kadın katılımcıların ahlaki değer puanlarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Kaye ve Ward (2010, s. 1) tarafından 78 lise sporcusu için etik spor durumlarının algılanan meşruluğunun yer aldığı bir çalışma yapılmıştır. Cinsiyet, sınıf düzeyi, fiziksel temas düzeyi ve rekabet düzeyine göre beş etik alan (koç saldırganlığı, oyuncu saldırganlığı, kopya çekme, saygısızlık ve kural esnetme) incelenmektedir. Mevcut bulgular, erkek sporcuların kadın sporculara göre oyuncu saldırganlığını daha fazla kabul ettiğini göstermiştir. Ek olarak, üniversite sporcuları, genç üniversite sporcularına göre oyuncu saldırganlığını ve saygısızlığını daha fazla kabul ettikleri noktasında fikir beyan etmişlerdir. Kromerova ve Šukys (2016, s. 22) bu çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucunda adölesan sporcular, sporcu olmayan adölesanlara göre tüm düzenlemelerde daha yüksek ahlaki değer içselleştirme puanlarına sahip olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte, spor tecrübesine bakıldığında, üç yıldan fazla spor tecrübesi olan ergen sporcuların ahlaki değerleri içselleştirme biçimleri, sporcu olmayan ergenlere göre farklılık göstermemiştir. Araştırma sonuçları, spor deneyimi yüksek olan ergenlerin ahlaki değerleri içselleştirmelerinin spor deneyimi düşük olan ergenlere göre daha düşük olduğunu göstermektedir.

2.3.2. Fair play ile ilgili yapılan çalışmalar

Godin (1994, s. 2) Çocuklar ve gençlerin kuralları bilmelerine rağmen, spor ahlakını gerçekleştirmeye yönelik eğilimleri çok azdır. 11-17 yaş arası 1056 genç sporcunun katıldığı Kanada’da yapılan bir çalışmaya göre, %57’si bir rakibin hasar görmesinden puan kazanmaktan, özellikle bu puanlar kendileri için ya da ekipleri için başarı getirecekse, kullanacaklarını belirtmektedir. %71’i olurda müsabakayı kaybetmelerine sebep olacak riskteki hatayı yapmışsa, o kişiyi eleştireceklerini söylemişlerdir. Yine o çalışmada çarpışmalı ya da temaslı sporlarda, fiziksel zararın %30’unun legal, doğru olmayan davranışlardan oluştuğunu bildirmektedir. Yıldiran ve Yetim (1996) tarafından yapılan çalışmada ise dost bir biçimde yarışabilme ve oynayabilme kazanan tarafın tebrik edilebilmesi, kaybetmenin kabuledilmesi, haksızlık ve hile karşısında durulabilmesi konusunda, tüm katılımcılar tarafından belirlenen ilk 5 amacı arasında beden eğitiminin 2. sırada yer almıştır (56,6). Öğrenciler tarafından %51,7 ile 2. amaç, öğretmenlerce %69,6 ile 3. Amaç öğrenci velilerince %61,5 ile en önemli 1. amaç olarak ifade edilmiştir. Bu konuyla ilgili, spor ve beden eğitiminin yalnızca kendilerinin yaptıkları yüzünden eğiten ve insan tetiştiren bir etkiye sahip olduğu söylenemez. Başka bir ifadeyle futbol, cimnastik, kayak, kürek, yüzme, atma, atlama, koşma vs. gibi spor branşları, bireyin karakter ve ahlak oluşumunu şekillendiremezlerken ancak bireylerin kişilik gelişiminin oldukça iyi bir şekilde tamamlanması için çok değerli imkanlar sunmuştur. Sezen ve Yıldiran (2008) tarafından ilk ve ortaöğretim öğrencilerince futbolda fair play açısından davranış şekillerine yaklaşımları üstüne yapılan bir çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin %33,2 si açısından “Rakip takımın maruz kalacağı haksız bir durumu gidermek için çaba gösterme” yaklaşımını doğru bulmadıklarını söylemişlerdir. Dorak ve Vurgun (2006) tarafından yapılan takım sporlarının empati ve takım birlikteliği üzerine yapılan yaş aralığı 15 ile 43 arasında olan 189 kadın 216 erkek toplam 405 katılımcının yer aldığı çalışmada empati ile takım birlikteliği incelendiğinde doğrusal bir ilişki bulunmuştur. Spor branşları açısından çalışma incelendiğinde basketbol ve voleybol branşlarındaki sporcuların empati düzey puanları futbol ve hentbol sporuyla uğraşan katılımcılara göredaha yüksek tespit edilmiştir. Korkmaz, Şahin, Kahraman ve Öztürk (2003) 388 besyö öğrencisi ile empatik becerilerin yaş ve cinsiyet değişkenine göre kıyaslandığı Empatik eğilim ölçeği kullanarak yaptığı çalışma sonucunda cinsiyet ve yaş açısından empatik eğilim

düzeylerinde anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Yılmaz (2019) tarafından 1700 ortaokul öğrencisiyle yapılan çalışmada sportmenlik seviyeleri ile sınıf düzeyi değişkenine göre alt sınıfların lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Sayılı (2020) tarafından Antalya devlet ortaokulları arasında amaçsal örneklemle seçilmiş 282 kız, 313 erkek toplam 595 ortaokul öğrencisi ile değer yönelimi ve spormenlik davranışları başarı düzeyi, klüp sporcusu olma, sınıf düzeyi, cinsiyet değişkenlerine karşılaştırılmış olup, cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Sınıf düzeyi değişkenine göre zıt yönde bir dağılım olduğu sınıf düzeyi yükseldikçe sportmenlik davranışlarının azaldığı tespit edilmiştir. Buyrukoğlu (2022) tarafından Sivas ve Yalova illerinde 2021-2022 yıllarına eğitim gören 371 ortaokul öğrencisiyle yapılan çalışmada öğrencilerin sportmenlik davranışlarını spor branşı, okul sporlarına katılım, klüp sporcusu olma, yaşanan il ve benzeri değişkenlerine göre incelenmiştir. Klüp sporcusu olma açısından uygulanan sportmenlik ölçeği klüp sporcusu olan katılımcıların zıt yönde anlamlı fark olduğu görülmektedir. Çitil (2021) tarafından Elazığ ilinde eğitim gören rastgele örneklem yöntemiyle seçilmiş gönüllü olarak katılan 1051 öğrenciyle yapılan çalışmada; Beden eğitim dersi tutumu ile sportmenlik davranışlarını cinsiyet yönünden incelendiğinde erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Hacıcaferoğlu (2015) tarafından 670 ortaokul öğrencisi ile yapılan çalışmada sportmenlik davranışına katkısı yönünden Beden eğitimi ve spor dersinin sınıf düzeyi değişkenine göre incelendiğinde üst sınıftaki öğrencilerin daha sportmen düşündükleri tespit edilmiştir. Öğrencilere bu derslerde ahlak ve sporda hoşgörü gibi önemli kavramların kazandırılmasının önemli olduğunu önermiştir. Kayışoğlu (2015) tarafından 2014-2015 eğitim öğretim yılında Karabük ilinde eğitim gören 295 öğrenci ile yapılan çalışmada; Öğrencilerin sportmenlik davranış düzeyleri ile ekonomik gelir düzeyi gibi değişkenlerine göre incelenmiştir. Eğitim öğretim gördüğü okulda spor salonunu bulunan öğrencilerin istatistiksel yönden sportmenlik davranışlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Türkmen ve Varol (2015) tarafından 2014-2015 yılında Bartın ilinde eğitim gören 603 ortaokul öğrencisi ile yapılan çalışmada; Sportmenlik dışı davranışlardan uzak durma eğilimleri belirlenmiştir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sportmenlik dışı tavır ve davranışlardan uzak durma eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tsai ve Fung (2005) tarafından Basketbol ve futbol branşlarıyla ilgilenen

302 öğrencinin sportmenlik davranışlarını cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada erkek öğrencilerin daha fazla sportmence davrandığı, öğrencilerin yaşları arttıkça ise sportmenlik davranışlarını gösterme sıklıklarının azaldığını tespit etmiştir. Gümüş (2016) tarafından Erkeklerin fiziksel özellikleri sebebiyle sportmenlik dışı davranışlara ve saldırgan tavırları daha kolay gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Weiss ve Bredemeier (1990) 672 lise öğrenci ile yapılan çalışmada fair play davranışlarını ölçmeye yönelik yapılan ankette erkeklerin kız öğrencilere göre daha agresif ve sert davranışlar sergilediği tespit edilmiştir. Ayrıca müsabaka sırasında lisanslı sporcuların aldatmaya daha yatkın tavırlar sergilediği belirlenmiştir. Kaye ve Ward (2010) tarafından Lise düzeyinde yapılan çalışmada 9. sınıf öğrencilerin 10. sınıf öğrencilere göre daha sportmen davranışlar sergilediği yaş büyüdükçe sportmenlik davranışlarının azaldığı tespit edilmiştir. Özdemir (2019) tarafından Iğdır ili 2018-2019 eğitim öğretim yılında 441 ortaokul ve lise öğrencisi ile yapılan çalışmada; kız öğrencilerin erkek öğrencilerden pozitif davranışlar ve sportmenlik puanları daha yüksektir ve anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yıldız (2022) tarafından Gaziantep ilinde eğitim öğretim gören 824 ortaokul ve lise öğrencisi ile yapılan çalışmada; Cinsiyet değişkeninin etkili olmasında ergenliğe giren bireylerin erkeklerde daha sert agresif ve saldırgan davranışlar gözlenirken kızlarda daha naif kırılgan duygusal hareketler gözlenmektedir. Bu sebeple kız öğrencilerin daha yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir. Işık (2021) tarafından 2021-2022 eğitim öğretim yılında Erzurumda eğitim öğretim gören 303 ortaokul öğrencisiyle yapılan çalışmada; sportmenlik davranış düzeyi ile cinsiyet ve sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Eriş (2019) tarafından Ankara’da 2018-2019 eğitim öğretim döneminde eğitim gören 418 öğrenci ile yapılan çalışmada; Ahlaktan uzaklaşma ve fair play davranışlar açısından cinsiyet değişkeninde kız öğrencilerin ortalama puanlarını erkeklerden daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Gül ve Bingöl (2022) tarafından Türkiye’de 52 spor lisesinde ki 1104 öğrenci ile yapılan çalışmada; spor lisesindeki öğrencilerin bireysel ve takım sporu değişkenine göre incelendiğinde takım sporunu gerçekleştiren öğrencilere göre daha az sportmen davranışlar sergilediği, lisanslı sporcuların lisanssız sporculara göre daha fair play anlayışına uygun tavırlar sergilediği tespit edilmiştir. Özgüleç (2001) tarafından Ankara ilinde düşük sosyal ekonomik gelir seviyesinde bulunan bölgelerde 2001-2002 eğitim

öğretim yılında 300 ilkokul öğrencisiyle yapılan çalışmada; cinsiyet değişkeni ve ahlakı yargı arasında istatistiksel olarak bir ilişki tespit edilememiştir. Kaya ve Aydın (2011) tarafından 606 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada; öğrencilerin ahlaki olgunluk dinin inanç puanlarını cinsiyet değişkenine göre incelediğinde kadınların ahlaki olgunluk yönünden daha yüksek puanlar aldığı fakat erkek öğrencilerin dini inanç puanların daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Sniras ve Malinauskas (2005) tarafından yılında Litvanya 'da eğitim gören 552 ortaokul öğrencisi ile yapılan çalışmada; yaş değişkenine göre öğrencilerin ahlaki beceri düzey puanlarında yaşları büyük olan öğrencilerin daha yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Turan (2020) tarafından Ankara ilinde 17 okuldan seçilmiş 1016 öğrenci ile yapılan çalışmada; Ahlaki olgunluktan uzaklaşma ile cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde kız öğrencilerin ahlaktan uzaklaşma puanlarını daha düşük çıktığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM 3. YÖNTEM

Bu bölümde yapılan araştırmanın yöntemi ele alınmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma “tarama modeli” şeklinde kurgulanmıştır. Araştırmanın yöneldiği amacı ve kapsamı bakımından ise tarama modelinin bir türü olan “ilişkisel tarama modeli” ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli “iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir” (Karasar, 2018, s. 114).

3.2. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Sakarya ili Ferizli İlçesinde 2022- 2023 öğretim yılı içerisinde resmi devlet okullarında eğitim gören ilköğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi ise belirtilen evren içerisinde kolayda örnekleme yöntemi seçilen 439’u (%48,80) kız, 461’i (%51,20) erkek olmak üzere 900 sağlıklı birey oluşturmaktadır. Araştırma grubuna ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları tablo 3.1’ de sunulmuştur.

Tablo 3.1: Katılımcıların demografik özellikleri.

Cinsiyet	n	%
Kız	439	48,80
Erkek	461	51,20
Yaş Aralığı	$\bar{X}$	ss.
10-14 yaş	11.79	1.134
Sınıf düzeyi	n	%
5. Sınıf	232	25,80
6. Sınıf	226	25,10
7. Sınıf	217	24,10
8. Sınıf	225	25,00

Tablo 3.1 (Devam): Katılımcıların demografik özellikleri.

Okul başarısı	n	%
Düşük	55	6,10
Orta	594	66,00
Yüksek	251	27,90
Okulun bulunduğu yer	n	%
Köy	318	35,30
İlçe Merkezi	582	64,70
Geleneksel çocuk oyunlarına katılım	n	%
Evet	748	83,10
Hayır	152	16,90
Okul spor faaliyetlerine katılım	n	%
Evet	588	65,30
Hayır	312	34,70
Lisanslı sporcu	n	%
Evet	158	17,60
Hayır	742	82,40

Tablo 3.1 incelendiğinde, araştırmaya katılanların yaş ortalamasının $\bar{X}=11.79\pm1.134$, %51,20'sinin erkek (n=461), %48,80'inin kız (n=439) olduğu belirlenmiştir. Katılımcıları sınıf düzeyine bakıldığında %25,80'si (n=232) 5. Sınıf, %25,10'nun (n=226) 6. Sınıf, %24,10'nun (n=217) 7. Sınıf ve %25,00'nun (n=225) 8. Sınıf olduğu görülmektedir. Katılımcıların okulunun bulunduğu yere göre %35,30'u (n=318) köy, %64,70'u (n=582) ilçe merkezinde ikamet ettiği belirlenmiştir. Katılımcıların geleneksel çocuk oyunlarına katılım durumuna bakıldığında %83,10'nun (n=748) katıldığı ve %16,90'ının (n=152) katılmadığı, belirlenmiştir. Katılımcıların Okul spor faaliyetlerine katılımına göre %65,30'nun (n=588) katıldığı ve %34,70'inin (n=312) Okul spor faaliyetlerine katılmadığı belirlenmiştir. Son olarak katılımcıların lisanslı sporcu olma durumuna göre %17,60'ı (n=158) lisanslı ve %82,40'ı (n=742) lisanssız sporcu olduğu belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında Kişisel Bilgi Formu, Fair Play Davranışlarını Sergileme Sıklığı Ölçeği, Çocuklar İçin Ahlaki Olgunluk Ölçeği kullanılacaktır. Ölçme araçlarına ilişkin detaylı bilgi aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Araştırmacı tarafından öğrencilerin demografik bilgilerini tespit etmeye yönelik 7 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.3.2. Çocuklar için ahlaki olgunluk ölçeği

Kök ve Çakıcı (2017) tarafından geliştirilen bu ölçek 13 maddeden 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar “iyi çocuk olma ve kurallara uyma eğilimi alt boyutu, çıkarıcılık eğilimi alt boyutu, itaat etme ve cezadan kaçma eğilimi (bağımlı ahlak) alt boyutu” olarak adlandırılmıştır. Ahlaki olgunluk ölçeğinin iç tutarlık sonucu ölçeğin bütünü için .75 olarak hesaplanmıştır. İki yarı güvenirliğinin ise ölçek bütünü için ise .72 olduğu görülmektedir. Ölçeğin tümü için Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık katsayısı kabul gören güvenirliğe sahiptir (Karagöz, 2017, s, 26). Ölçekte maddeler “evet, her zaman”, “çoğu zaman”, “ara sıra”, “çok az”, “hayır, hiçbir zaman” şeklinde derecelendirilerek düzenlenmiştir. Ölçeğin puanlamasında ise olumlu maddelerde seçilen “evet, her zaman” seçeneğine 5 puan, “çoğu zaman” seçeneğine 4 puan, “ara sıra” seçeneğine 3 puan, “çok az” seçeneğine 2 puan olarak değerlendirilip “hayır, hiçbir zaman” seçeneğine ise 1 puan olarak değerlendirilecek şekilde puanlanmaktadır. Ölçekte yer alan lumsuz maddelerin puanlanmasında ise ters yönden yapılmaktadır. Ölçekteki maddelerin 8’i olumlu olup 5 maddesi ise olumsuz olarak ifade edilmiştir. Ahlaki olgunluk ölçeğinden alınabilecek en düşük ve en yüksek puan aralığı 13-65 puan aralığındadır. Ölçekten alınacak yüksek puanlar, yüksek ahlaki olgunluk düzeyini; alınacak düşük puanlar ise düşük ahlaki olgunluk düzeyinin göstergesi olmaktadır.

Tablo 3.2: Ahlaki olgunluk ölçeğine ait sonuçlar.

Ölçekler	İstatistik	df	p	$\bar{X}$	Medyan	ss	Cronbach's Alpha	Skewness	Kurtosis
Ahlaki Olgunluk	0,108	900	0,000	56,77	58,00	5,47	,623	-0,848	0,496

Tablo 3.2’ de ahlaki olgunluk ölçeğine ait Kolmogrov-Smirnov, çarpıklık ve basıklık, güvenirlik, ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Buna göre ahlaki olgunluk ölçeğine ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 aralığında değiştiği (George ve Mallery, 2019, ss. 114-115); bunun yanında envantere ilişkin Cronbach Alfa

katsayısının ,623 olduğu bu sonuç ise, kabul gören güvenilirliğe sahiptir (Karagöz, 2017, s, 26).

3.3.3. Fair play davranışlarını sergileme sıklığı ölçeği

Temel, Altun Ekiz ve Yıldırım (2021) tarafından geliştirilen bu ölçek 14 madde 4 faktörden oluşmaktadır. Bu faktörler “takım, seyirci, olumsuz davranış ve rakip” olarak isimlendirilmiştir. Yapılan ölçek çalışmasının tümü için Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık katsayısı .61 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tümü tümü için Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık katsayısı kabul gören güvenilirliğe sahiptir (Karagöz, 2017, s, 26). Ölçekten alınabilecek puanlar ise 14 ile 42 puan arasındadır. Ölçekte olumsuz davranışlar alt boyutunda yer alan maddeler, istatistiksel analizler yapılırken ters kodlanarak kullanılmalıdır. Bireylerin ölçekten alacağı puanların yüksek puanlar olması, fair play davranışlarının iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.3: Fair Play Davranışı ölçeğine ait sonuçlar.

Ölçekler	İstatistik	df	p	$\bar{X}$	Medyan	ss	Cronbach's Alpha	Skewness	Kurtosis
Fair play	0,112	900	0,000	35,23	36,00	4,22	,721	-0,636	-0,014

Tablo 3.3’ de ahlaki olgunluk ölçeğine ait Kolmogrov-Smirnov, çarpıklık ve basıklık, güvenilirlik, ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Buna göre ahlaki olgunluk ölçeğine ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1....+1 aralığında değiştiği (George ve Mallery, 2019, ss. 114-115); bunun yanında envantere ilişkin Cronbach Alfa katsayısının, .721 olduğu bu sonucun ise Karagöz (2017, s. 26)’ya göre oldukça güvenilir olduğu anlaşılmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın yapılabilmesi amacıyla Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı’na (08.11.2022 tarihli -E.5466 sayılı) başvuru yapılmış ve Etik Kurul İzin Belgesi alınmıştır. Ardından Milli Eğitim Bakanlığı 2017/25 sayılı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri genelgesi gereği (<https://ayse.meb.gov.tr/basvurudev/>) adresinden (28.11.2022 tarihli-Başvuru no: 202211283266597204) araştırma yapılabilmesi için başvuru yapılmıştır. Daha sonra

Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden (21.12.2022 tarihli -E.6409 sayılı) araştırmanın yapılabilmesine dair gerekli izinler ilgili makamlardan alınmıştır. İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından çalışma yapılacak okullara resmi izin yazısının gönderilmesi ile çalışma için anket uygulaması yapılmıştır. Anket formu öğrencilere verilmeden uygulamanın başında katılım göstermek isteyen öğrencilerin velileri ile görüşülmüş araştırma hakkında gerekli bilgiler (araştırmanın amacı, süresi, kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı, katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu, sadece bilimsel amaçlar için kullanılacağı) belirtilmiş, kabul onayları alınmış ve gönüllük esası üzerine katılımcılara anket formu verilip veriler toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmacı tarafından toplanan veriler öncelikle eksik ve hatalı olup olmadığı yönü ile kontrol edilmiştir. Yapılan kontrol sonucunda kodlama hataları, eksik veri doldurulması nedeni ile 30 anket formu çalışma dışında bırakılmış ve 900 anket formu değerlendirilmeye alınmıştır. Analizler için hazır hale getirilen veri seti öncelikle normallik sınamasına tabi tutularak dağılımları incelenmiştir. Normallik dağılımlarında verilere ait çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve değerlerin ± 1 aralığında olduğu saptanmıştır. Bu değerlerin ise normal dağılıma uygun olabileceği kabul edilmiştir (George ve Marley, 2019, ss. 114-115). Araştırmanın ana problemi ve alt problemleri kapsamında istatistiksel işlemlere başlamadan önce verilere ait yüzde, frekans ve ortalama değerleri hesaplanmıştır. İstatistiksel analizlerde ise bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans (one way-ANOVA), Pearson korelasyon ve Regresyon analizleri kullanılmıştır. Araştırmada analizler için elde edilen anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM 4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma kapsamında elde edilen verilerin istatistiksel analizlerine ve bu analizlerin yorumlarına yer verilmiştir

Tablo 4.1: Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Cinsiyetiniz	n	$\bar{X}$	ss	df	t	p
Ahlaki olgunluk	Kız	439	57,41	5,26	897,845	3,443	0,001*
	Erkek	461	56,16	5,60			

Tablo 4.1’ de ($t=3,443$; $p=0,001$) katılımcıların cinsiyetine göre ahlaki olgunluk ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir ($p<0.5$).

Tablo 4.2: Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin sınıf değişkenine göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	F	p	Farklar
Ahlaki Olgunluk	5. Sınıf ^a	232	57,16	6,07	3 896	11,492	0,000*	a>d; b>c; b>d
	6. Sınıf ^b	226	58,15	4,42				
	7. Sınıf ^c	217	56,47	5,49				
	8. Sınıf ^d	225	55,26	5,40				

Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin sınıf değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre; katılımcıların “ahlaki olgunluk” düzeylerinin sınıf değişkenine göre farklılığı istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F= 11,492$ $p=0,000$, $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Post Hoc (Tamhane) testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 5. sınıf ile 8. sınıf, 6. sınıf ile 7. sınıf ve 6. sınıf ile 8. sınıf arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Katılımcıların 5. Sınıf ahlaki olgunluk puanlarının 8. sınıfa göre daha yüksek olduğu; 6. sınıf ahlaki olgunluk puanlarının hem 7. sınıf hem de 8. sınıflardan yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.3: Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin akademik başarı algılarına göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	F	p	Farklar
Ahlaki olgunluk	Düşük ^a	55	54,98	5,72	2 897	11,096	0,000*	c>a, b
	Orta ^b	594	56,40	5,59				
	Yüksek ^c	251	58,02	4,89				

Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin okul başarısını algılama düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre; katılımcıların “ahlaki olgunluk” düzeylerinin okul başarısı algılama düzeylerine göre farklılığı istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (F= 11,096 p=0,000 ,p<0,05). Anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için post hoc (Tamhane) testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda düşük düzey okul başarısı algısı ile yüksek düzey okul başarısı algısı ve orta düzey okul başarı algısı ile yüksek düzey okul başarı algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Katılımcıların yüksek düzey okul başarı algısı ahlaki olgunluk puanlarının hem düşük hem de yüksek düzey okul başarı algısından daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.4: Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin okul sporlarına katılımına göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	t	p
Ahlaki olgunluk	Evet	588	57,05	5,39	898	2,140	0,033*
	Hayır	312	56,23	5,60			

Tablo 4.4’ deki bağımsız gruplar t-testi sonucunda elde edilen değerler (t=2,140; p=0,033) katılımcıların okul sporlarına katılımına göre ahlaki olgunluk düzeyleri ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir (p<0.5).

Tablo 4.5: Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin geleneksel çocuk oyunlarına göre karşılaştırma sonuçları.

	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	t	p
Ahlaki olgunluk	Evet	748	56,88	5,45	898	1,380	0,168
	Hayır	152	56,21	5,59			

Tablo 4.5’ deki bağımsız gruplar t-testi sonucunda elde edilen değerler ($t=0,4558$; $p=0,449$) katılımcıların okulun bulunduğu yere göre ahlaki olgunluk ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.5$).

Tablo 4.6: Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin lisanslı sporcu olma durumuna göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	Mean	ss	df	t	p
Ahlaki olgunluk	Evet	158	57,64	5,28	898	2,206	0,028*
	Hayır	742	56,58	5,50			

Tablo 4.6’ daki bağımsız gruplar t-testi sonucunda elde edilen değerler ($t=2,206$; $p=0,028$) katılımcıların lisanslı sporcu olma durumuna göre ahlaki olgunluk düzeyleri ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir ($p<0.5$).

Tablo 4.7: Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin okulun bulunduğu yere göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	t	p
Ahlaki olgunluk	Köy	318	56,96	5,35	898	0,758	0,449
	İlçe Merkezi	582	56,67	5,54			

Tablo 4.7’ deki bağımsız gruplar t-testi sonucunda elde edilen değerler ($t=0,758$; $p=0,449$) katılımcıların okulun bulunduğu yere göre ahlaki olgunluk ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.5$).

Tablo 4.8: Katılımcıların fair play davranışının cinsiyete göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	t	p
Fair Play	Kız	439	35,62	3,88	889,698	2,771	0,006*
	Erkek	461	34,85	4,49			

Tablo 4.8’ deki bağımsız gruplar t-testi sonucunda elde edilen değerler ($t=2,771$; $p=0,006$) katılımcıların cinsiyetine göre fair play davranışı ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir ($p<0.5$).

Tablo 4.9: Katılımcıların fair play davranışının sınıf düzeyine göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	F	p	Farklar
Fair play	5. Sınıf ^a	232	35,27	4,53	3 896	5,455	0,001*	b>d
	6. Sınıf ^b	226	36,08	3,98				
	7. Sınıf ^c	217	35,03	4,19				
	8. Sınıf ^d	225	34,52	4,02				

Katılımcıların fair play davranışının sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre; katılımcıların “fair play davranışı” düzeylerinin sınıf değişkenine göre farklılığı istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F= 5,455$ $p=0,001$, $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için post hoc test (Scheffe) testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların fair play davranışı puanlarında 6. Sınıf ile 8. Sınıf, arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Katılımcıların 6. sınıf fair play davranışı puanlarının 8. sınıftan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.10: Katılımcıların fair play davranışının okul başarı algılarına göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	F	p	Farklar
Fair play	Düşük ^a	55	33,53	4,54	2 897	10,554	0,000*	a<b,c; b<c
	Orta ^b	594	35,02	4,11				
	Yüksek ^c	251	36,08	4,24				

Katılımcıların fair play davranış düzeylerinin okul başarısını algılama düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucuna göre; katılımcıların “fair play davranışı” düzeylerinin okul başarı algılama düzeylerine göre farklılığı istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F= 10,554$ $p=0,000$, $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için post hoc (Tamhane) testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda düşük düzey okul başarısı algısı ile hem orta ve hemde yüksek düzey okul başarı algısı arasında ve orta düzey okul başarı algısı ile yüksek düzey okul başarı algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Katılımcıların düşük düzey okul başarı algısı fair play davranışı puanları hem orta düzey okul başarı algısı hem de yüksek düzey okul başarı düzeyi algısı puanlarından düşük olduğu ayrıca orta düzey okul başarı algısı fair

play davranışı puanları yüksek düzey okul başarı algısından daha düşük puan ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.11: Katılımcıların fair play davranışının okul sporlarına katılımına göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	t	p
Fair play	Evet	588	35,37	4,26	898	1,347	0,178
	Hayır	312	34,97	4,12			

Tablo 4.11’deki bağımsız gruplar t-testi sonucunda elde edilen değerler ($t=1,347$; $p=0,178$) katılımcıların okul sporlarına katılımına göre fair play davranışı ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.5$).

Tablo 4.12: Katılımcıların fair play davranışının geleneksel çocuk oyunlarına göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	t	p
Fair play	Evet	748	35,38	4,19	898	2,403	0,016*
	Hayır	152	34,48	4,31			

Tablo 4.12’deki bağımsız gruplar t-testi sonucunda elde edilen değerler ($t=2,403$; $p=0,016$) katılımcıların geleneksel çocuk oyunlarına göre fair play davranışı ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir ($p<0.5$).

Tablo 4.13: Katılımcıların fair play davranışının lisanslı sporcu olma durumuna göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	t	p
Fair play	Evet	158	35,75	3,95	898	1,705	0,088
	Hayır	742	35,12	4,27			

Tablo 4.13’deki bağımsız gruplar t-testi sonucunda elde edilen değerler ($t=1,705$; $p=0,088$) katılımcıların lisanslı sporcu olma durumuna göre fair play davranışı ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.5$).

Tablo 4.14: Katılımcıların fair play davranışının okulun bulunduğu yere göre karşılaştırma sonuçları.

Ölçek	Değişken	n	$\bar{X}$	ss	df	t	p
Fair play	Köy	318	35,32	3,97	898	0,456	0,649
	İlçe Merkezi	582	35,18	4,35			

Tablo 4.14’ deki bağımsız gruplar t-testi sonucunda elde edilen değerler ($t=0,456$; $p=0,649$) katılımcıların okulun bulunduğu yere göre fair play davranışı ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.5$).

Tablo 4.15: Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeyleri ile fair play davranışı düzeyleri arasındaki ilişki sonuçları.

		Fair play
Ahlaki Olgunluk	r	,476**
	p	0,000

Tablo 4.15’ de “Pearson korelasyon” analizi sonucunda elde edilen değerler katılımcıların ahlaki olgunluk ile fair play davranışı ($r=,476$; $p=,000$) düzeyleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir.

Tablo 4.16: Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeyinin fair play davranışı tarafından yordanmasına ilişkin regresyon analizi sonuçları.

Model	B	Std. Hata	β	t	p
Sabit	14,424	1,290	---	11,179	,000
Fair Play Davranışı	,366	,023	,476	16,198	,000
R= ,476 $R^2_{adj}= ,226$					
$F_{(1,898)}=262,373$ $p=,000$					
Bağımlı değişken= Ahlaki Olgunluk Yöntem: Enter					

Tablo 4.16’da katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin fair play davranışları ($\beta= ,476$; $t= 16,198$; $p=,00$) tarafından yordandığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM 5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu bölümde mevcut çalışma sonuçları ile literatürde yer alan konu ile ilgili çalışmaların sonuçların ortak ya da farklı yönleri ele alınacaktır.

İlköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile fair play davranışları arasındaki durumun incelenmesi amaçlanmıştır. Amaç doğrultusunda cevap aranan problem cümlesi ve alt problemlerinin sonuçlarına ilişkin tartışma ve sonuç aşağıda verilmiştir.

- Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin tartışma

Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu ve bu farkta kızların ortalama puanının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde, ahlaki olgunluk düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur: Yıldırım (2014, s. 104) 5 ve 6. sınıf gönüllü öğrenciler ile yaptığı çalışmada, Demir-Çelebi ve Sezgin (2015, s. 117) 435 lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada, Erdoğan ve Şirin (2018, s. 689) 4. Sınıfta öğrenim gören 982 ü öğrenciler ile yaptığı çalışmada, Aslan (2022, s. 45) tarafından yapılan ve 18-65 yaş aralığında yer alan bireylerin katılım gösterdiği çalışmada, Kardeş (2013, s. 60) tarafından yapılan 6. sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmada, Köse (2022, s. 30) 18-80 yaş arası 651 gönüllü ile yaptığı çalışmada ve Şengün (2008, s.124) tarafından yapılan 829 lise öğrencisi ile yapılan çalışma sonuçlarında cinsiyet değişkenine göre ahlaki olgunluk düzeyleri arasında kadınlar/kızlar yönünde anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuçlar mevcut çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bu sonuçların aksine Gören (2022, s. 50) 14-18 yaş arası 436 gönüllü lise öğrencisi ile yaptığı çalışma sonucunda cinsiyet değişkenine göre ahlaki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı fark tespit edilmediğini ifade etmiştir. Yapılan çalışma sonucu ile bu sonuç örtüşmemekte yine benzer bir şekilde Düzce (2019, s. 47) 18-35 yaş aralığında olan bireylerin ahlaki olgunluk düzeylerini konu alan çalışmada cinsiyet değişkenine göre

anlamli fark bulunduğunu ifade etmiştir. Ancak çalışma sonucunda erkeklerin olgunluk düzeylerinin kadınlardan yüksek olduğunu bundan dolayı yapılan çalışma sonucu ile örtüşmemektedir. Ek olarak bu sonucun örneklem grupları farklılığından da kaynaklandığı düşünülmektedir. Görüldüğü gibi ahlaki olgunluk düzeyinde cinsiyet değişkenine göre kadın katılımcıların lehine bir durumun gözlemlendiği söylenebilir. Kadın cinsiyetine, ahlaki olgunlukla ilişkili olabilecek anlayış, anaçlık empati gibi özellikler erkek cinsiyetine göre daha fazla atfedilir ve bu durum sosyo-kültürel faktörlerle birlikte cinsiyetler arası farklılığın bu şekilde açıklanabileceği ifade edilebilir (Köse, 2022)

– Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Katılımcıların sınıf düzeyleri arttıkça ahlaki olgunluk düzeyleri azalmaktadır.

Kaya ve Aydın (2011, s. 29) tarafından yapılan çalışma sonucunda, sınıf düzeyi yükseldikçe ahlaki olgunluk düzeyleri düşmektedir " şeklinde kurulan hipotezin büyük ölçüde doğrulandığı görülmüştür. Yine benzer bir sonucu Sezen (2008, s. 204) üst sınıf öğrencilerin alt sınıf öğrencilerine göre daha düşük dinsel fundamentalizm düzeyine sahip olduğunun tespit edildiği ifade edilmektedir. Bakioğlu (2013, s. 75) üniversite öğrencilerinin yer aldığı çalışmada 1. Sınıftaki katılımcıların 3. Sınıftaki katılımcılardan daha yüksek bir ahlaki olgunluğa sahip olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuçlar yapılan çalışma sonuçları ile benzerlikler göstermektedir. Kaya (1993, s. 93) ise 4. Sınıf öğrencilerinin ahlaki yargı düzeylerinin alt sınıflardan daha yüksek olduğunu tespit etmektedir. Acuner (2004, s. 91) sınıf düzeylerinin yükselmesi ile ahlaki yargı düzeyinin yükseldiği sonucunu tespit etmektedir. Karakavak Çırak (2006, s. 112) ise ahlaki yargı ile sınıf seviyesi arasında fark tespit etmediğini belirtmektedir. Yıldırım (2014, s. 105) 5 ve 6. Sınıfların yer aldığı çalışmada, Alkal ve Kök (2018, s. 523) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışma sonucunda ve Şengün (2008, s. 135) 829 Lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada ahlaki olgunluk ölçeğini kullanarak öğrencilerin ahlaki olgunluk davranış puanlarını sınıf düzeyi değişkenine göre karşılaştırdığında; Bayraktar (2019, s. 103) Lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada ahlaki olgunluk ölçeğini kullanarak öğrencilerin ahlaki olgunluk davranış puanlarını sınıf değişkenine göre

karşılaştırdığında sonuç olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bu sonuçlar yapılan çalışma sonucuyla örtüşmemektedir. Bunların nedeni olarak öğrenci yaş grubunun farklı olmasından gelişim sürecinde bulunulan çevre etkisine kadar bir çok farklı etki olabileceği düşünülmektedir. Görüldüğü gibi çalışmaların bir kısmı sınıf seviyesi ile ilişkiler ortaya koymakta iken bir kısmında ise ilişkilerin tespit edilmediği sonuçları ortaya konulmaktadır. Çalışmaların bir kısmı mevcut çalışma ile benzerlikler göstermekte bunun aksi yönde olan çalışmalarında olduğu görülmektedir. Literatürde yer alan bilgiler örneğin, ahlaki gelişimde Colby ve Kohlberg (1987)'in çalışması sonucunda kişilerin öğrenim düzeyleri ve eğitim tecrübelerinde artış meydana geldikçe, ahlaki olgunluk düzeylerinin de aynı şekilde yükseldiğini tespit etmişlerdir (Colby ve Kohlberg, 1987; Akt: Sarıçam, Çelik, Arıcı ve Kaya, 2014, s. 1330). Öğrenim düzeyinin, ahlaki olgunluk düzeyini etkileyen önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Bu sonucu destekleyen çalışmaların olduğu literatürde görülmektedir. Yapılan araştırma sonucunda öğrenim düzeyi açısından ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeyi arttıkça ahlaki olgunluk düzeyleri azalmaktadır. Okullarda öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinde oluşmaması değerler eğitiminin yeterli ve doğru bir planlama ile öğrencilere aktarılıp aktarılmadığı sorusunu düşündürmektedir. Değerler eğitimin örtük programla üstünde çok düşünülmeden gelişigüzel aktarılmasından dolayı sınıf düzeylerinde beklenen farklılaşma görülmemektedir (Yıldırım, 2014, s. 155). Buna ek olarak öğrencilerin eğitim ve öğretim ortamındaki uyarıcılar (telefon, bilgisayar, televizyon, değişen aile yapısı vb.) tarafından daha fazla bir maruziyete muhatap olmaları bu davranış değişikliğinin altında yatan nedenler arasında yer aldığı düşünülmektedir.

– Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeyleri okul başarı düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu ve okul başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Başar (2019, s. 48) 538 öğrenci ile yaptığı çalışmada Ahlaki olgunluk ölçeğini kullanarak öğrencilerin Ahlaki olgunluk davranış puanlarını okul başarı algısı değişkenine göre karşılaştırdığında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuç yapılan çalışma sonucuyla örtüşmemektedir. Bu sonucun öğrenci yaş grubunun farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Başarıyı öğrencilerin okul içindeki ders süreçlerinde zihinsel değişim ve gözlenebilir davranışlar olarak

değerlendirmek başarı kavramını yeterince ifade etmez. Bu yüzden başarı; sadece bilgi beceriler haricinde bireyin duysal özelliklerini yani duygu, değer ve ilgi gibi özellikleride kapsayan bir kavram olarak değeriendirilmelidir (Julian ve Stanley, 1972; akt: Erdoğan ve Şirin, 2018, s. 686). Başarının ölçülmesi ile ilgili alınan sınav sonuçları gibi değerlere göre değeriendirmenin dışında, bireyin kendini hangi düzeyde başarılı gördüğü şeklindeki cevaplara göre de değeriendirme yapılmaktadır. Bu çalışmada başarı öğrencilerin okul başarısını nasıl algıladığı sorulup değeriendirme verilen cevaplar üzerinden yapılmıştır. Şengün (2008, s. 137) 829 Lise öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmada Ahlaki olgunluk davranış puanlarını okul başarı düzeyi değışkenine göre karşılaştırdığında anlamlı bir fark tespit etmiştir. Akademik başarı düzeylerini yüksek olarak algılayan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinin akademik başarı düzeylerini düşük olarak algılayan öğrencilerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuç yapılan çalışma sonucuyla örtüşmektedir. Okul başarı düzeyi arttıkça ahlaki olgunluk düzeyinin arttığı tespit edilmiş çalışmamızla benzerlik göstermekte ve çalışmayı destekler niteliktedir. Kaya (2007, s. 33) tarafından yapılan çalışmada ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin öğrencilerin ahlaki davranışları üzerindeki etkisi, bu derste akademik başarı yönünden yüksek not alan öğrencilerde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir çalışma olarak Özcan (2006, s. 138) akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin ahlaki davranışlarının ortaya çıkma düzeyi, başarı durumu yönünden düşük olan öğrencilerin ahlaki davranışlarının ortaya çıkma düzeyine göre daha yüksek çıktığını ifade etmektedir. Kaya (1993, s. 149) ahlaki yargı düzeyleri yüksek olan öğrencilerin akademik başarısının daha yüksek olduğunu tespit etmektedir. Acuner (2004, s. 96) de akademik başarısını, yüksek olarak algılayan öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerinin de yüksek olduğunu belirtmektedir. Görüldüğü gibi çalışmalar incelendiğinde başarı ile ahlak arasında bir ilişkinin olduğu yönünde daha yoğun sonuçlar literatürde yer almaktadır. Bu sonuçlar çalışma sonuçları ile örtüşmekte nispeten az miktarda çalışma sonucunda ise bu sonuçla örtüşmeyen durumların olduğu göstermektedir. Bu sonucun öğretmenlerin dönütlerinde başarılı öğrenciler tarafından yanlış bir davranış yapıldığı bir durumda bunun güzel bir şey olmadığı gibi bir dönütün başarı ile ahlak arasında bir ilişki kurulduğu ve bu seviyedeki öğrencilerin bu tür davranışlar yapmasında öğretmenler tarafından daha güçlü bir şekilde uyarılması gibi

sonuçların doğal olarak bir pekiştirme sürecini meydana getirdiği ve davranışlara zemin hazırladığı düşünülmektedir.

– Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin okul sporlarına katılımına göre karşılaştırmasında anlamlı farklılık olduğu ve okul sporlarına katılım gösteren öğrencilerin lehine ahlaki olgunluk puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ahlakın amacı, toplum tarafından benimsenmiş belirli kuralların bireyler tarafından kabullenilmesidir. Birey ahlaki davranışlarda olduğu gibi spor müsabakalarında da belirlenen kurallar dâhilinde hareket etmeye zorlanmakta, aksi takdirde bir ceza ile karşı karşıya kalabilmektedir. (Turan, 2020, ss. 8-9). Akandere, Baştuğ ve Güler (2009) tarafından yapılan çalışma sonucunda ve (Turan, 2020, s. 13) spor yapan öğrencilerin spor yapmayan öğrencilere göre daha yüksek ahlak yargı düzeyine sahip olduğunu tespit etmiştir. yine benzer olarak Altun ve Güvendi (2019) öğrencilerin spor yapma/yapmama durumuna göre, pozitif davranışları sergileme alt boyutunda anlamlı farklılık tespit ettiğini, spor yapan öğrencilerin puanlarının spor yapmayan öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirtmiştir. Yine benzer olarak Erdoğan ve Şirin (2018, s. 681) tarafından yapılan çalışma sonucunda sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılan öğrencilerin empati yeteneğinin geliştirmekte, yaratıcılık seviyelerinin artmakta ve ahlaki olgunluğunun yükseltmekte olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuçlar mevcut çalışma sonucu ile de benzerlik göstermektedir. Benzer sonuçlar yanında farklılık arz eden çalışmalarda görülmektedir. Örnek olarak Kural, Dilek ve Kural (2021) tarafından çalışma sonucunda sürekli spor yapan öğrenciler ile hiç spor yapmayan öğrenciler arasında sportmenlik davranışları anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Görüldüğü gibi spor yapan öğrencilerin ahlaki düzeyinde artış olduğu. Bunun nedeni olarak beden eğitimi dersi içeriğinde ki oyunların derste uygulama sürecinde kurallara uyulması konusu ve benzeri yönlerin işlenmesi ve öğrencilerin bunu davranış haline getirmeleri olduğu düşünülmektedir. Ahlaklı sporcuların yetiştirilmesi için okul sporları oldukça önem arz etmektedir (Turan, 2020, s. 13). Sporun yaygınlaşması ve sporcuların ahlaki bir tutum sergilemesiyle sağlıklı bir toplum ve bireyler üzerinde olumlu bir etki sağlayacaktır (Şeker ve Uslu, 2020, s. 183).

– Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin tartışma

Öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinin geleneksel çocuk oyunlarına göre karşılaştırma sonuçlarına göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Oyun bedensel, zihinsel, duygusal, dilsel, ahlaki birçok gelişimi sağlamaktadır (Gürer ve Arslan, 2017, s. 89). Geleneksel çocuk oyunları bireyin yaşadığı toplumun değerlerinin toplandığı bir yapıyı içermekte ve kültürel aktarımdan şuur temsiline kadar geniş bir yelpazede çocuğun gelişimine kaynaklık etmektedir (Sümbüllü ve Altınışik, 2016, s. 73). Sağlıklı toplumun iyi birey ve iyi insanın ihtiyacı olan ortak amaç, ortak sevinç, ortak gelecek, ortak hüznün, yardımlaşma, dayanışma gibi değerler oyun ile aktarılır (Erdal, 2019, s. 53). Toplum birlikte yaşadığı bireylere gelenek göreneklerini, kültürünü ve maddi manevi değerlerini aktarmayı amaçlar. Toplum oyun aracılığı ile gelecek kuşaklara bu aktarma işlevini yapar. Değerleri çocuklara kazandırmanın en iyi yolu oyundur. Değer Toplumu oluşturan bireylerin nasıl hareket edeceğini, nasıl davranacağını neyin iyi, neyi kötü olduğunu aktarılan davranış ve uygulamalardır. (Sümbüllü ve Altınışik, 2016, s. 73,76). Geleneksel çocuk oyunları ile öğrencilerin birden fazla değeri kazandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Oğuz-Haçat ve Topal, 2021, s. 571). Fried, Erikson, Piaget ya da Vygotsky gibi ahlaki gelişim kuramcıları, oyunların çocukların ahlaki duyguları (empati, suçluluk vb.), ahlaki davranışları (paylaşma, öz düzenleme vb.) ve ahlaki yargıları (adalet anlayışı vb.) üzerinde etkisi olduğunu belirtmektedirler (Bergen ve Davis, 2011, s. 81). Çakıcı (2021, s. 1010) tarafından yapılan ve Hiperaktivite ve Dikkat Eksikliği Bozukluğu olan çocukların yer aldığı çalışma sonucunda oyun etkinliklerinin her iki gruptaki çocukların ahlaki olgunluk düzeylerinde herhangi bir etkisi olmadığını tespit etmektedir. Bu sonuç mevcut çalışma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Mevcut çalışma sonucunda ahlaki olgunluk ve geleneksel çocuk oyunlarına katılım arasında fark olmamasının nedenleri olarak bu oyunlar özelinde okullarda çok yer almaması bunun sonucu olarak öğrencilerde oyunlara yönelik bir davranış kültürünün henüz oluşmaması. Bu oyunların sadece bir haftalık gibi kısa bir süreye sıkıştırılarak yapılması, oyun ve oyun kuralları gibi konularda bilgilendirme eksikliği gibi nedenlerden dolayı bu sonucun elde edildiği düşünülmektedir.

– Araştırmanın altıncı alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeyleri lisanslı sporcu olma değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu ve lisanslı sporcuların ortalama puanlarının lisanssız sporculara göre yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Günümüzde spor toplumların eğitim aracı olmakta (Pehlivan, 2004, s. 49; Hergüner, 1992, s. 60; Akandere, Baştuğ ve Güler, 2009, s. 60) ayrıca kendi kuralları ile ortak bir dil oluşturarak kabul edilmektedir (Kuter ve Kuter, 2012, s. 86). Doğru, yanlış ya da başka bir ifadeyle iyi ve kötünün belirlenmesinde kabul gören en önemli prensip ve ilke ahlak gelişimidir. Spor, mutluluk, hüznün, keder, hoşgörü, kaygı, stresi içine alan bir etkinliktir. Sportif faaliyetler baştan sona ahlakla ilgilidir. Spor faaliyetlerine ve fiziksel aktiviteye katılan insanların doğruluk, dürüstlük, alçakgönüllülük ve sorumluluk gibi ahlaki ikilemlerle karşılaşan insanların kendilerini geliştirmesi için önemli bir fırsattır (akt. Yamaner, İmamoğlu, Yamaner ve Keskin, 2018, s. 256; Woods, 2011) Ahlak ve spor ilişkisinde lisanslı sporcuların ahlaki olgunluk düzeylerinin yer aldığı bazı çalışmalarda önemli tespitler yer almakta ve mevcut çalışma sonuçlarını destekler niteliklere sahip oldukları görülmektedir. Örneğin; Büyükbasmacı ve Erdoğan (2021, s. 393) tarafından yapılan çalışma sonucunda lisanslı sporcular ile lisanslı sporcu olmayanların ahlaki olgunluk düzey skorları arasında, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmiş ve lisanslı sporcuların ahlaki olgunluk puanlarının daha yüksek olduğu tespit edildiği belirtilmiştir. Ayrıca Keleş (2019, s. 56) tarafından yapılan çalışma sonucunda Sporcu lisansına sahip olma değişkenine göre değerler eğitimi anketi puan toplamalarında lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bir diğer çalışma olan Akandere, Baştuğ ve Güler (2009, s. 59) tarafından yapılan çalışma sonucunda spor yapan öğrencilerin yapmayanlara göre daha yüksek ahlak yargı düzeyine sahip olduğunu belirtilmiştir. Uzun ve Yılmaz (2020, s. 192) üniversite öğrencilerinin yer aldığı çalışma sonucunda Ahlaki olgunluk düzeyi, spor eğitimi alan ve almayan öğrenciler değişkenine göre spor eğitimi alan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu sonuçlar mevcut çalışma sonuçlarını destekler nitelikteki özelliklere sahip iken ancak, Yıldırım (2016, s. 27) tarafından yapılan 20 yaş üstü bireylerin yer aldığı çalışmada düzenli spor yapan ve düzenli spor yapmayan bireylerin ahlaki olgunluk tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Mevcut çalışma sonucu ile benzerlik göstermemektedir. Buna

ek olarak Evli (2018, s. 54) 548 üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada ahlaki olgunluk ölçeğini kullanarak öğrencilerin ahlaki olgunluk davranış puanlarını ailede lisanslı sporcu değişkenine göre karşılaştırdığında anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Bu sonuç yapılan çalışma sonucuyla örtüşmemektedir. Bu sonucun kullanılan ölçeğin farklı olması ve öğrenci yaş grubunun farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sporcular müsabaka esnasında ahlaki açıdan olgunluk göstermek durumundadır. Ahlaki olgunluk göstermedikleri durumlarda hakem tarafından cezalandırılabilir. Ahlaki olgunluk davranışları müsabaka dışına da taşınarak hayatlarına yerleştirmeleri muhtemeldir. (Büyükbasmacı ve Erdoğan, 2021, s. 395). İnsanlarda yüksek değerlerin, kuralların oluşması sonucu meydana geldiği belirtilmektedir (Orhun, 1992, s. 187). Bireyin lisanslı sporcu olması doğal olarak bir takımında yer alması onu zorunlu olarak kuralların oluştuğu ve uygulandığı bir durumun içinde yer almasına neden olacaktır. Bu kurallara uyması durumu sporcunun bir çok istek ve arzusunu kontrol altına almasına neden olacaktır. Bu durumun daha ahlaklı davranışlar göstermesine zemin hazırlayacağı düşünülmektedir. Bu sonuç çalışma sonucumuz olan lisanslı sporculardaki ahlaki olgunluk düzeyindeki lehde durumun anlamlılığının bu nedenden olabileceğini ifade edilebilir. Mevcut literatür sonuçları ışığında genel olarak spor yapma ve ahlaki olgunluk arasında bir ilişkinin olduğu yönü daha ağır basmaktadır. Spor yapma davranışı ile ahlak arasında ilişki olması nedeni olarak lisanslı sporcuların spor müsabakaları esnasında kurallara uyması çünkü uyulmama durumunda ceza almaları bunu yapmalarını gerekli kılmakta ve bu sürecin doğal olarak bir süre sonra davranış halini alıp yaşantılarına da yansıdığı düşünülmektedir.

– Araştırmanın yedinci alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların ahlaki olgunluk düzeyleri okulun bulunduğu yer değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Çevresel faktörler ahlakın yönünü belirler. Eğer insan kötü ahlaka sevk edecek çevresel faktörlerle karşılaşarsa kötü ahlaklı iyi ahlaka sevk edecek çevresel faktörlerle karşılaşarsa iyi ahlaklı olabilirler (Şengün, 2007, s. 216). Çevre bireyin gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle son dönemdeki dünyadaki hızlı gelişim köy ve şehir kavramını bir birine oldukça yaklaştırmıştır. Adeta köyler küçük şehircikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojiden sosyal yaşama kadar bir çok şey bu yakınlaşmada

kendini göstermekte doğal olarak bu durum bireylerin gelişiminde de kendini göstermektedir. Yaşanılan yer ve ahlaki olgunluk düzeyleri arasında ki ilişkinin durumunu gösteren çalışmalara bakıldığında: Kaya ve Aydın (2011, s. 36) tarafından yapılan çalışma sonucunda, yaşanılan yer bakımından öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyleri arasında önemli bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Benzer bir şekilde Yıldırım (2014, s. 110) 5 ve 6. Sınıfların yer aldığı çalışma sonucunda ahlaki olgunluk düzeyi ile yaşanılan yer arasında anlamlı fark tespit edilmediğini ifade etmiştir. Yine Kardeş (2013, s. 65) 569 ortaöğretim öğrencisi ile yaptığı çalışmada Ahlaki olgunluk ölçeğini kullanarak öğrencilerin Ahlaki olgunluk davranış puanlarını okulun bulunduğu yer değişkenine göre karşılaştırdığında anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Aydın (2008, s. 70) dindarlıkla yaşanılan yer arasında anlamlı bir ilişki tespit edilemediğini belirtmektedir. Karakavak-Çırak (2006, s. 120) bireyin yaşadığı yer ile ahlaki yargı arasında önemli bir ilişki bulunmadığını tespit etmektedir. Bu sonuçlar yapılan çalışma sonucuyla benzerlikler göstermektedir. Bunların aksine Şengün(2008, s. 140) 829 Lise öğrencisi ile yaptığı çalışmada Ahlaki olgunluk ölçeğini kullanarak öğrencilerin Ahlaki olgunluk davranış puanlarını okulun bulunduğu yer değişkenine göre karşılaştırdığında anlamlı bir fark tespit etmiştir. Bu sonuç yapılan çalışma sonucuyla örtüşmemektedir. Kullanılan ölçeğin farklı olması ve öğrenci yaş grubunun farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bireyin öğrenme yollarından bazıları taklit ederek, örnek alarak veya birini gözleyerek öğrenmedir. yetişkinlere göre çocuklar ve gençler değişikliklere daha açık öğrenmeye daha istekli olduğu bir çağdadır (Özen, 2011, s. 77). Eğitim ve iletişim teknolojisinin kısıtlı olduğu yıllarda, kırsal kesimde ikamet eden toplum tarafından sosyal kontrolün fazla olması, inanç ve ahlaki bağlılıkların yüksek olduğu ifade edilebilir. Fakat teknoloji ve iletimi araçlarının yaygınlaşması ile dindarlık ve ahlaklılık kavramları kırsal ve kent arasında iyice azaldığı düşünülmektedir. Bu sebeple araştırmada, yaşanılan ikamet edilen yer bakımından dindarlık ya da ahlaki olgunluk düzeyleri arasında önemli bir farklılaşma görülmemiş (Kaya ve Aydın, 2011, s. 33) olma nedeninin bu değişimin etkileri ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

– Araştırmanın sekizinci alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların fair play davranış düzeylerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu ve kız katılımcıların daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu tespit

edilmiştir. Konu ile ilgi yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında; Çakır (2022, s. 77) tarafından yapılan ortaokul öğrencilerin katılım sağladığı çalışma sonucunda sportmenlik davranışlarının cinsiyet değişkenine göre kadın katılımcılar lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Tekeli (2017, s. 35) Üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada Sportmenlik Yönelimi ölçeğini kullanarak kişilerin fair play davranış puanlarını cinsiyet değişkenine göre karşılaştırdığında yapılan mevcut çalışmada olduğu gibi anlamlı bir fark tespit etmiştir. Güngör (2022, s. 43) 436 katılımcı ile yaptığı çalışmada fair play anlayışlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırdığında kadınlar lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ekinci (2022, s. 43) ortaokulda eğitim görmekte olan 845 katılımcı ile yaptığı çalışmada sportmenlik anlayışlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırdığında kadınlar lehine anlamlı farklılık tespit edildiğini ifade etmektedir. Nas (2019, s. 49) tarafından yapılan Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sportmenlik değerlerine bakıldığında kız öğrencilerinin sportmenlik değerlerinin; Tekeli (2017, s. 35) tarafından yapılan lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sportmenlik değerlerine bakıldığında kız öğrencilerinin sportmenlik değerlerinin; Yılmaz (2019, s. 43) 1700 ortaokul öğrencisinin katılım gösterdiği çalışmada cinsiyetlerine göre sportmenlik davranış düzeyleri değerlerine bakıldığında kız öğrencilerinin sportmenlik değerlerinin anlamlı olarak yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar mevcut çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir. Bunun aksine farklı sonuçların olduğu çalışmalarda literatürde yer almaktadır. Örnek verilecek olunursa; Erbil (2022, s. 33) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada Sportmenlik Yönelimi ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını cinsiyet değişkenine göre farkın anlamlı olmadığı belirlemiş ve elde edilen sonuç mevcut çalışma sonucuyla örtüşmemektedir. Kullanılan ölçeğin farklı olması ve öğrenci yaş grubunun farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yiğit (2021, s. 33) 2479 kişi ile yaptığı çalışmada Sportmenlik Yönelimi ölçeğini kullanarak kişilerin fair play davranış puanlarını cinsiyet değişkenine göre karşılaştırdığında yapılan mevcut çalışmada olduğu gibi farkın anlamlı olduğu tespit edilmiş ve elde edilen bu sonuç yapılan çalışmanın anlamlı ve farklılık yönüyle benzerlik göstermekte ancak erkeklerin puan ortalaması yüksek olması yapılan çalışmanın ise kız katılımcıların puan ortalamalarının yüksek olması sebebiyle benzerlik göstermemektedir. Öğrenci yaş grubunun farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bozdemir (2017, s. 86) 382 ilköğretim (ortaokul) ve ortaöğretim (lise) öğrencisi ile yaptığı çalışmada Fair Play

Davranışlarını Sergileme Düzeyleri ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını cinsiyet değişkenine göre karşılaştırdığında farkın anlamlı olmadığını ve bu yönüyle yapılan çalışma sonucuyla örtüşmemektedir. Kullanılan ölçeğin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yıldırım (2018, s. 18) ortaöğretim ve Üniversitede eğitim gören öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada Sportmenlik Yönelimi ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını cinsiyet değişkenine göre karşılaştırdığında farkın anlamlı olmadığını belirtmektedir. Mevcut çalışma sonucu ile örtüşmemektedir. Kullanılan ölçeğin farklı olması ve öğrenci yaş grubunun farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Genellikle literatür incelendiğinde fair play davranış düzeyinin kadınlar lehine olduğunu ifade eden çalışmaların daha yoğun olduğu ifade edilebilir. Bunun nedeni olarak toplumsal uyuma kadınların daha uygun olduğu ifade edilmektedir. Kuralların uygulanmasında ki bağlılık, itaat etme, hata işlendiğinde kabullenmede erkelere göre daha bu konularda yönelim göstermekte olduğu ifade edilmektedir (Ekinci, 2022, s. 65). Tsai ve Fung (2005, s. 43) araştırmasında kadınların bir mağlubiyetten sonra rakiplerini tebrik etme, rakibin antrenörüyle el sıkışma, rakip için haksız durumları düzeltme, yere düşen bir rakibe yardım etme, hatalar yapıldığında kendini kontrol etme ve kabul etmeye hazır olma gibi davranışları yansıtmaya daha yatkın olduklarını gösterdiğini ifade etmektedirler.

– Araştırmanın dokuzuncu alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların fair play davranış düzeylerinde sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça fair play davranışlarını sergileme düzeyleri azalmaktadır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde yapılan çalışmalar; Bozdemir (2017, s. 86) 382 ilköğretim (ortaokul) ve ortaöğretim (lise) öğrencisinin yer aldığı çalışmada fair play davranışlarını sergileme düzeyleri ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını sınıf düzeyi değişkenine göre karşılaştırdığında, Erbil (2022, s. 42) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada Sportmenlik Yönelimi ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını sınıf düzeyi değişkenine göre karşılaştırdığında, Yiğit (2021, s. 36) 2479 kişi ile yaptığı çalışmada Sportmenlik Yönelimi ölçeğini kullanarak kişilerin fair play davranış puanlarını sınıf düzeyi değişkenine göre karşılaştırdığında, Güngör (2022, s. 45) 436

katılımcı ile yaptığı çalışmada fair play davranışlarını sergileme düzeyleri ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını sınıf düzeyi değişkenine göre karşılaştırdığında yukarıdaki çalışmaların tamamında yapılan mevcut çalışmada olduğu gibi anlamlı bir fark tespit etmiştir. Bunlara ek olarak Ekinci (2018, s. 44) , Çakır (2022, s. 67), Yılmaz (2019, s. 50) tarafından yapılan çalışma sonuçlarında da sınıf düzeyi arttıkça sportmenlik düzeyinde azalmalar tespit edilmiştir. Bu sonuçlar yapılan çalışmanın anlamlı ve sınıf düzeyi farklılık yönüyle benzerlik göstermekte ve mevcut çalışmayla benzerlikler göstermektedir. Bu sonuçların aksini gösteren çalışmalarada literatürde rastlanmaktadır. Örnek verilecek olunur ise Nas (2019, s. 30) tarafından yapılan ve lise öğrencilerinin yer aldığı çalışma sonucunda ise sınıf düzeyi ve spormenlik arasında farkın anlamlı olmadığı aynı şekilde Küçükataçeken (2019, s. 51) 220 öğrencileri yaptığı çalışmada Sportmenlik Yönelimi ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını sınıf düzeyi değişkenine göre karşılaştırdığında farkın anlamlı olmadığı ve yapılan çalışma sonucuyla bu sonuç örtüşmemektedir. Mevcut çalışma sonucunda yer alan sınıf düzeyinde artış ile fair play davranış sıklığında azalma olması sebebi olarak sınıf seviyesi arttıkça 5. sınıftan 8. sınıfa doğru öğrencilerin oyuna katılmanın öneminden yarışmayı kazanma ve başarıma isteğine doğru bir dönüşüm meydana geldiği düşünülmektedir (Ekinci, 2018, s. 67).

– Araştırmanın onuncu alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların fair play davranışda okul başarı düzeyi değişkenine göre farkın anlamlı olduğu ve okul başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin lehinde olduğu tespit edilmiştir.

Fair-Play kavramı, ilk olarak insanların onurlarına karşı gösterilmekte olan saygının karşılığı olarak kendini göstermiştir. Bir ahlak ilkesi özelliğine sahip olup sporun her sürecinde ve her spor türünde sporcuların müsabaka süresince hakça ve dürüstçe oyunun oynanmasını ifade etmektedir (Pehlivan, 2004, s. 49). Öğrencilerin akademik başarı düzeyleri değişkeni incelendiğinde, Fair-Play'e uygun davranışlar gösterme eğilimlerinin akademik başarı düzeyi ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. “Uygunsuz davranışlardan kaçınma” alt boyutunda ise yine benzer bir ilişkinin olduğu; fakat bu ilişkinin yönünün negatif olduğu ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Sezer, Ektirici, Özbal ve Atlı, 2015, s. 49). Chomitz, Sling, McGowan, Mitchell, Dawson ve Hacker (2009) tarafından yapılan çalışma sonucunda fitness ve akademik başarı

arasında istatistiksel olarak farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar mevcut çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Spora katılımın akademik başarı düzeyini; akademik başarı düzeyinin ise Fair-Play davranışlarını etkilediği söylenebilir (Sezer, Ektirici, Özbal ve Atlı, 2015, s. 49). Çitil (2021, s. 78) tarafından yapılan araştırmada sportif faaliyetlerin ders başarısını olumsuz etkilemediğini düşünen öğrencilerin sportmenliğe uygun davranışları sergileme alt boyut düzeyleri daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Buna ek olarak benzer bir çalışma sonucunda Işık (2021, s. 41) başarı durumu “orta” ve “zayıf” düzeyde olan bireylerin başarı durumu “iyi” olan bireylere göre daha sportmenlik davranışı sergilemekte olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Nas (2019, s. 35) ise yaptığı çalışma sonucunda lise öğrencilerinin akademik başarı düzeyleri ile sportmenlik durumları arasında anlamlı farklılık tespit etmediğini ifade etmekte benzer sonucu Koç ve Güllü (2017, s. 24) de de görülmektedir. Ekinci ve Koç (2020, s. 159) ortaokul öğrencilerinin yer aldığı çalışma sonucunda okul başarı düzeylerine göre katılımcıların sportmenlik davranışları karşılaştırılmışında farkın anlamlı olmadığı belirtilmektedir. Görüldüğü gibi mevcut çalışmayı sonucu elde edilen bulgu sonuçlarını destekler nitelikte çalışmalar olduğu gibi farklılık gösteren çalışma sonuçları da yer almaktadır. Fair-play davranışı ile akademik başarı arasında ki ilişki ile ilgili akademik başarıya olumlu yönden etkide bulunduğu mevcut çalışma sonucunda yer almakta ve bunun nedeni olarak başarı faktöründe disiplin, düzen, kurallara uyma gibi faktörlerin önemli olduğu düşünülmekte fair playinde birey davranışlarında bu yönde etkilerde bulunduğu düşünüldüğünden böyle bir sonucun oluşması beklenilebilir.

– Araştırmanın on birinci alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların fair play davranış düzeyinde okul sporlarına katılım değişkenine göre farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Bozdemir (2017, s. 86) 382 ilköğretim (ortaokul) ve ortaöğretim (lise) öğrencilerin yer aldığı çalışmada Fair Play Davranışlarını Sergileme Düzeyleri ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını okul sporlarına katılım değişkenine göre karşılaştırdığında anlamlı bir fark tespit edilmemiş tespit edilen bu sonuç yapılan çalışma sonucuyla örtüşmektedir. Işık (2021, s. 36) Ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada okul takımında oynama durumu ile sportmelik davranışı arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Ekinci (2018, s. 50) ortaöğretim (ortaokul) öğrencilerinin okul sporlarına katılımda yer alıp/almama

durumlarına göre sportmenlik davranışları karşılaştırılmış ve sonuç olarak gruplar arasında, Koç ve Tamer (2016, s. 230) 706 kız öğrenci ile yaptığı çalışma sonucunda okul sporlar takımlarına katılım ile sportmenlik arasında, Doğan ve Yağmur (2019, s. 1652) 336 ortaokul öğrencisi ile yaptığı çalışma sonucunda beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ile okul takımına katılma durumu arasında, Nas (2019, s. 33) 605 lise öğrencinin yer aldığı çalışmada okul sporlarında görev alma durumlarına göre sportmenlik davranışları karşılaştırılmasında ve Sayılı (2020, s. 49) 595 ortaokul öğrencisi ile yaptığı çalışmada spor yapıp/yapmama ile sportmenlik davranışı düzeyi arasında anlamlı farklılık tespit edilmediği çalışma sonuçlarında belirtmiştir. Bu sonuçların tamamı mevcut çalışma sonucu ile benzerlikler göstermektedir.

– Araştırmanın on ikinci alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların fair play davranış düzeyleri değişkeni ile geleneksel çocuk oyunlarına katılım değişkenine göre karşılaştırılmasında geleneksel çocuk oyunlarına katılan öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Oyunlar içerisinde bir çok değeri içinde barındırmaktadır. Bu değerlere örnek verilecek olunursa dayanışma, yardımlaşma, saygı, başarıyı tebrik edebilme ve benzeri bir çok değerden bahsedilebilir. Oyunlar bu gibi birçok değeri barındırır (Bozkurt, 2017, s. 63) Geleneksel oyunların tarla, bahçe gibi geniş alanlarda; taş, çubuk gibi basit araçlarla oynanması, kültürel miras olması; çocuğun hem aktaran hem oynayan olması nedeniyle de daha çok tercih edilir olmuştur. Ülkemizde de geleneksel oyunları inceleyip; standart bir kurallar bütünü oluşturarak bu konuda eğitimcileri yetiştirmeyi amaç edinen Çocuk Oyunları Spor Kulüpleri Federasyonu (COSKF) 2009 yılında kurulmuştur. ÇOSKF mendil kapmaca, seksek, çelik çomak, yakan top oyunlarının kurallarını sportif ilkelere uygun düzenlemiştir (Başak-Erem ve Erem, 2013, s. 293). Yeni dönemin okullardaki spor faaliyetlerinin amaçları olarak, çocukların ve gençlerin spor faaliyetleri ile ilgili eğitilir iken ayrıca bu eğitim sürecinde sporun kullanılması ile bireylerin eğitilmesi bu amaçlar içinde yer almaktadır (Pehlivan, 2004, s. 51). Erdemli bireyler toplumun oluşumunda çok önemli bir görev üstlenmekte olup eğitimin de bu amaca hizmet edip erdemli bireylerin/bireylerin erdemli olmasını sağlamak eğitimin amacı arasında yer almaktadır (Pehlivan, 2004, s. 50). Sporda fair play anlayışı ile ifade edilen kavram üst ahlak kavramıdır. Bu anlamda fair play, evrensel bir ahlakı temsil etmekte ve bu durum

bireylerin oynanan oyuna ve spor faaliyetlerine katılan oyuncuların ve taraftarların, oyunun kurallarına uymasının dahada ilerisi bir düzeyi ifade etmektedir (Öngel, 1997, s. 73). Bozkurt (2017, s. 191) tarafından yapılan araştırmada katılım gösteren deney grubu öğrencileri en çok, “saygı”, “başarıyı tebrik” değerini davranışa dönüştürdüklerini ifade etmektedir. Yapılan çalışma bulgularından elde edilen sonuçlarda çocuk oyunlarına katılan bireylerin fair play davranış düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmektedir. Bu sonuç Bozkur tarafından yapılan çalışma sonucu ile birbirini tamamlama niteliğinde görünmektedir. Literatür incelendiğinde geleneksel çocuk oyunları ve fair play arasındaki ilişkinin incelendiği çalışılmaya ulaşılamamıştır. Buda literatüre bu konunda yer aldığı çalışmaların eklenmesi ve bu sonuçlar ile daha iyi bir inceleme yapılarak sonuçlar üzerinden tartışmalar yapılarak çıkarımların oluşturulması mevcut araştırma sonucunun daha sağlıklı olarak değerlendirilmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma sonucu olan fair play davranış düzeyinin anlamlı olarak geleneksel çocuk oyunlarına katılım gösterenlerin lehinde olması araştırmanın yapıldığı ilde bu oyunların ilköğretim 2, 3, 4, 5 ve 6. Sınıfta yapılması bir sportif kültürün oluşmasına özellikle ilk başlangıç sınıfı olarak 2. Sınıftan başlanması ve sınıf öğretmenlerinin oyun içi davranışlar noktasında öğrencilerine doğru davranışları sergilemesi üzerindeki eğitici ve öğretici faaliyetleri ayrıca oyun yönergelerinde fair play davranışları üzerine kurulması bu sonucun oluşmasında etkili roller üstlendiği yönündedir.

– Araştırmanın on üçüncü alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların fair play davranış düzeylerinde lisanslı sporcu olma değişkenine göre farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında;

Bozdemir (2017, s. 93) 382 ilköğretim (ortaokul) ve ortaöğretim (lise) öğrencilerin yer aldığı çalışmada Fair Play ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını basketbol oynayan öğrencilerin kulüp takımında oynayıp/oynamadığına göre karşılaştırma sonucunda ve Yiğit (2021, s. 44) tarafından yapılan 15-18 yaş grubu bireylerin yer aldığı çalışma sonucunda sporculuk davranışının bir alt boyutu hariç tümünde lisanslı sporcu olma/olmama durumuna göre araştırma sonuçlarında anlamlı farklılık tespit edilmediği ifade edilmektedir. Certel, Bahadır ve Çelik (2020, s. 237)

ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışma sonucunda lisanslı sporcu olma/olmama ile sportmenlik düzeyi durumuna göre farkın anlamlı olmadığını tespit etmiştir. Yiğit (2021, s. 36) 2479 ile yaptığı çalışmada Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını lisanslı sporcu değişkenine göre karşılaştırdığında anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Topan (2011, s. 80) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi ölçeğini kullanarak okul takımında yer alan öğrencilerin kulüp deneyimi ile rakibe saygı alt boyut puanlarını göre karşılaştırdığında anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Bu sonuçlar yapılan çalışma sonucuyla örtüşmektedir. Bunun aksine mevcut araştırma sonucunu desteklemeyen çalışma sonuçlar da literatürde yer almaktadır. Bunlara örnek verilecek olunur ise; Eriş (2020, s. 35) 418 ortaöğretim öğrencisinin katılımı ile yaptığı çalışma sonucunda lisanslı olarak spor yapan bireyler ile spor lisansı olmayan bireyler arasında farkın anlamlı olduğu ve sportmenlik ortalama puanlarının lisansı olmayan katılımcılarda daha yüksek olduğunu tespit ettiğini ifade etmektedir. Çakır (2022, s. 66) 1052 ortaokul öğrencisi ile yapılan çalışmada, sporcu lisansına sahip olup/olma durumunun sportmenlik düzeyi ile karşılaştırılmasında lisans sahibi olmayan öğrenciler lehine anlamlı olduğu ifade edilmektedir. Lisanslı olarak spor yapmayan öğrenciler lehine sportmen davranış sergilemekte şeklinde bir sonuç elde edilmektedir. Bunun sebebi ise spor yapmayan bireylerin yapan bireylere göre spor camiasının dışında kalmaları, spor faaliyetleri sürecinde müsabaka ve benzeri durumlara ait sorumluluk taşımamaları ve çevresel etkiler (aile, antrenör, para kazanma, medya vb.) düşük seviyede etkilendikleri için sportmence davranış sergilemeleri daha yüksek bulunulduğu belirtilmiştir (Eriş, 2020, s. 43). Lisanslı sporcuların katıldıkları müsabakalarda kazanma hırsının fazla olmasıyla birlikte sportmenlik davranışlarından uzaklaştığı söylenebilir (Çakır, 2022, s. 80). Certel, Bahadır ve Çelik (2014, s. 37) yaptığı çalışmada 10-13 yaş gurubuna göre 14-16 yaş gurubunun saldırganlık/kurallara uymama alt boyutunda ve ölçeğin toplam puan ortalamaları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre antisosyal ,inanç ve tutumun yaşla birlikte artış sergilediği ifade edilmektedir. Yine bir diğer çalışma sonucuna göre ise Gül ve Bingöl (2022, s. 53) spor lisesi öğrencileri ile yaptığı çalışma sonucunda lisanslı olarak spor yapan öğrencilerin, lisansı olmayan öğrencilere göre daha sportmen olduğunu tespit ettiğini ifade etmiştir. Görüldüğü gibi araştırma sonucu

ile uyumlu olan çalışmalar olduğu gibi farklı olan çalışmalar da literatürde yer almaktadır.

- Araştırmanın on dördüncü alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların fair play davranış düzeylerinde okulun bulunduğu yer değişkenine göre farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Sportmenlik, davranışı içinde bir çok değer barındırmaktadır. Bu değerlere bakıldığında toplum içinde yapı taşı özelliği göstermekte olan pozitif yön şeklinde olan değerler olduğu görülmektedir. Bu değerlere örnekler verilecek olunur ise; samimiyet, cesaret, sabır, kendini kontrol, kendine güven, başkalarını küçümsememek, başkalarının fikirlerine ve doğrularına saygı duyma, kibarlık, iyilik, asillik, onurluluk, ortaklık ve cömertlik verilebilecek örneklerdir (Çalayır, Yıldız, Yaldız ve Çoknaz, 2017, s. 29). Tutumların oluşmasında; ailenin, çevrenin ve kişilerin kendi deneyimlerinin etkisi olduğu belirtilmiştir (Duman, Karagün ve Selvi, 2020, s. 90). Küçükatçı (2021, s. 60) 220 öğrencileri yaptığı çalışmada sportmenlik yönelimi ölçeğini kullanarak öğrencilerin fair play davranış puanlarını yaşadığı yer değişkenine göre karşılaştırdığında mevcut çalışmada olduğu gibi anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Bu sonuç yapılan çalışma sonucuyla örtüşmekte okulun bulunduğu yer yönüyle benzerlik göstermekte çalışmayı destekler niteliktedir. Duman, Karagün ve Selvi (2020, s. 89) tarafında yapılan ve Anadolu Lisesi ve Spor Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin katılım gösterdiği çalışmada beden eğitimi ve spora ilişkin tutumları ile yaşanan yer arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı farklılık tespit edilmediği ifade edilmektedir. Yine benzer çalışmalarda Sivrikaya ve Kılıçık (2017, s. 8) ve Gürbüz (2011, s. 61) tarafından yapılan çalışma sonuçlarında yaşanan yer ile beden eğitimi dersine ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmadığı ifade edilmektedir. Fair play ve yaşanan yer arasında ki ilişkinin yer aldığı çalışmalar çok az olup literatürde konu ile ilgili çalışmalar yukarıda benzerlik yönleri yakın olunacağı düşünülmektedir. Sonuçlar incelendiğinde mevcut çalışma sonucu ile benzerlik gösteren sonuçlar tespit edilmiştir. Fair play ile bireylerin yaşadığı yer ile arasında farkın anlamlı olmaması nedeni olarak şehir ve köy hayatının bir birine yaklaştığı şeklinde olduğu düşünülmektedir. Çünkü verilen eğitimden spor faaliyetlerine ulaşma kadar birçok yerde artık bireyin gelişimi noktasında sorunların çözüldüğü görülmektedir. Özellikle

teknolojik gelişmelerde bu farkın kapanması noktasında önemli bir görev üstlenmiştir. Bu ve benzer sebeplerin bu sonuçların oluşmasına neden olduğu düşünülmektedir.

- Araştırmanın on beşinci ve on altıncı alt problemine ilişkin tartışma

Katılımcıların ahlaki olgunluk ile fair play davranışları arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ahlaki olgunluğun fair play davranışları tarafından yordandığı tespit edilmiştir.

Sporun doğasında yer alan mücadele anlayışı sporcular üzerinde gerek psikolojik gerekse davranış olarak yansımaları beraberinde getirmektedir. Öyle ki sporculuk ruhunun özünü oluşturan rakibe, seyirciye ve antrenöre olan saygının, kazanma arzusu nedeniyle zaman zaman kaybolduğu görülmektedir. Fair play anlayışında spor alanında hoş karşılanmayan ahlaki değerlerle uyuşmayan tüm bu davranışların karşısı olarak algılanabilir ve tanımlanabilir Fair play davranışları spor alanından toplumun tüm kesimlerine kadar geniş etki uyandıran bir olgu olduğu belirtilebilir (Uzun, Karakuş, Barut ve Çebi, 2021, s. 99-100). Literatürde ise fair play ile ilgili çalışmalarda sportmenlik kesilimesine atıf yapılmıştır. Sportmenlik, bir spor müsabakasında oyunun kurallarına uymaktan da öte, disiplinli ve istikrarlı, rakibe saygılı, saha olaylarını sağduyu ile karşılayabilen, belli bir davranış tarzını sergilemek olarak bilinmektedir (Büyükbasmacı ve Erdoğan, 2021, s. 389). Ahlak kavramını spor alanında incelediğimizde, ise bu kavram sporda sportmenlik olarak isimlendirilebilir" (Efek, Sivrikaya ve Sadık, 2018, s. 3896). "Spor, aynı zamanda organik mekanizma aracılığıyla ruh ve karakter üzerine etkin bir rol oynayan önemli bir ruhsal terbiye yöntemidir" (Başgil, 1974, s. 46-47) sporcular müsabakalarda ahlaki olgunluk davranışları göstermediği zamanlarda oyundan ihraç edilme gibi cezalarla karşı karşıya kalacaktır. Toplumdaki her birey gibi sporcuların da uymak zorunda oldukları ahlak kuralları bulunmaktadır (Büyükbasmacı ve Erdoğan, 2021, s. 390). Literatürde konu ile ilgili çalışma sonuçlarına bakıldığında; Çok boyutlu sportmenlik davranışı ile spora yönelik tutum arasında, orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu olduğu, atletlerin sportmenlik davranışlarındaki artışın spora yönelik tutumlarında da pozitif yönde artış sağladığı belirtilmektedir (Ulukan, Ulukan ve Esenkaya, 2021, s. 177). Efek, Sivrikaya ve Sadık (2018, s. 3895) spor bilimlerinde okumakta olan üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerindeki artışın sportif tutumlarında da artış

sağladığını ifade etmektedir. Buradan hareketle yüksek ahlaki olgunluğa sahip bireyler spora karşı farkındalık halinde olarak ve olumlu bir tutum geliştirmekte oldukları söylenebilir. Efek (2019, s. 2967), farklı fakültelerde okuyan ve spor yapan öğrencilerin ahlaki gelişim düzeyleri ile spora yönelik tutumları arasındaki ahlaki olgunluk düzeyleri ile sportif tutumlar arasında anlamlı ilişki tespit ettiğini ifade etmektedir. İlişkinin yönü olarak pozitif olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine benzer niteliğe sahip diğer bir araştırma sonucunda ise sportmenlik yönelimiyle ahlaktan uzaklaşma arasında ilişki tespit edilmiş olup ilişki yönü olarak ise negatif yönlü olduğu belirtilmiştir (Yıldız, 2019, s. 44). Konu ile ilgili bir diğer araştırma sonucu ise ahlaktan uzaklaşma ile sportmenlik ve pozitif davranış sergileme arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilirken ahlaktan uzaklaşma ile negatif davranış pozitif davranış sergileme ile pozitif yönlü ilişkiler olduğu ve sonuçların mevcut çalışma sonuçları ile benzer özellikler gösterdiği söylenebilir (Eriş, 2020, s. 36). Ahlaki olarak yüksek işleve sahip olan sporcuların daha iyi sportmenlik davranışı sergilemeleri beklenirken düşük ahlaki işleve sahip sporcuların ise daha düşük sportmenlik davranışı sergilemeleri beklenildiği ifade edilmektedir (Ommundsen, Roberts, Lemyre ve Treasure, 2003, s. 397). Görüldüğü konu ile ilgili yapılan çalışmalar yeterli düzeyde değildir. Ancak yapılan mevcut çalışma içerikleri irdelendiğinde mevcut çalışmanın sonuçlarının desteklendiği benzer sonuçlar elde edildiği gözlemlenmiştir. Ayrıca Solmaz (2018, s. 868) tarafından beden eğitimi öğretmenlerinin yer aldığı çalışma sonucunda insani değerlerin bir alt boyutu olan “toplumsal değerlerin” ahlaki olgunluğun yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir.

5.2. Sonuç

Araştırma sonucunda ahlaki olgunluğun fair play davranışları tarafından yordandığı tespit edilmiştir.

5.3. Öneriler

5.3.1. Araştırma sonucuna dayalı öneriler

1. Fair play davranışları düzeyleri okul sporlarına katılım değişkenine göre farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Okul sporlarına katılan öğrencilerin beden eğitimi derslerinde katılacakları her türlü müsabakalarda fair play davranışları konusunda bilgi

verilmesi, fair play'in öneminin aktarılması, örnek fair play davranışlarının incelenmesi öğrencilerin davranışlarının değişmesine sebep olacağı düşünülmektedir.

2. Ahlaki olgunluk düzeylerinin geleneksel çocuk oyunlarına göre karşılaştırma sonuçlarına göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Geleneksel çocuk oyunlarının öğrenciler tarafından yeterince kavranılamamış olması, kısa bir takvimde müsabakaların gerçekleştirilmesi, ahlaki olgunluk düzeyinde anlamlı bir fark oluşturmamıştır. Bu sebeple oyunların müfredatın içine girmesi ve sürenin tüm yıla yayılmasının öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerini arttıracacağı düşünülmektedir.

3. Fair play davranışları düzeylerinde lisanslı sporcu olma değişkenine göre farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Lisanslı sporcuların kazanmak odaklı her türlü hareket ve davranıştan kaçınmamış olması, Beden Eğitimi öğretmeni ve antrenörlerin fair play davranışın anlamını ve önemini öğrenci ve sporculara yeterince açıklamaması, öğrencilerde davranış haline getirmemesi, müsabakayı kazanmanın her şeyin önünde geldiğini öğrettikleri düşünülmektedir. Bu sebeple müsabaka öncesi hazırlıkta, müsabaka sırasında ve müsabaka sonunda nasıl davranış sergilemeleri gerektiği sene boyunca yapılan çalışma ve antrenmanlarda çocuğa kazandırılması için sürekli tekrar edilmesinin ve uygulanmasının Fair Play davranışları arttıracacağı düşünülmektedir.

4. Ahlaki olgunluk düzeyleri ve fair play davranışlarını düzeylerinin okulun bulunduğu yer değişkenine göre anlamlı fark çıkmamasının sebebinin kırsal ve şehir yaşamı arasında ki farkın eskiye göre yok denecek kadar azaldığı düşünülmektedir. Kırsalda ve şehirde yaşayan öğrenciler imkan ve mevcut teknolojik gelişmeler ışığında hemen hemen aynı imkanlara aynı olanaklara sahip olması aralarında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Bu sebeple yapılan literatür taramasında kırsal ve şehirde bulunan okullarla ilgili çalışmaların yok denecek kadar az olduğu, bu alanda daha fazla çalışmanın literatürde yer almasının gerçekten köy ve şehir arasında ahlaki olgunluk düzeyleri ve Fair Play davranış sergileme sıklığı bakımından anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koyacağı düşünülmektedir.

5.3.2. İleride yapılacak araştırmalara yönelik neriler

1. Aynı alışma ortaöğretim kademesinde de uygulanarak karşılaştırmalar yapılması daha iyi bulgulara ulaşmamıza imkan sağlar
2. Ebeveynlerinde içinde yer aldığı bir çalışma ile konunun diğer bir boyutu olan ailede içinde olduğu bir çalışma yapılarak ğrenci ve aileler arasındaki ilişkinin ortaya çıkması sağlanabilir.
3. Konunun daha derinlemesine incelenmesi amacıyla nitel çalışma olarakta yapılması yeni bakış açısı sağlayacaktır.



KAYNAKLAR

- Acuner, H.Y. (2004). *14-18 yaş arası gençlerde ahlaki yargı gelişimi ve ahlak eğitimi*. (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Adıgüzel, A. (2017). Üniversite öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri ile genel özyeterlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Ajeli-Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction*, 5(1), 1-16.
- Akandere, M., Baştuğ, G., & Güler, E. D. (2009). Orta öğretim kurumlarında spora katılmanın çocuğun ahlaki gelişimine etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 59-68.
- Alkal, A., & Kök, M. (2018). Ahlaki olgunluğun yordanmasında kişilik özelliklerin ve bazı değişkenlerin etkisinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 509-529.
- Altıntaş, H. (2001). *Ahlak felsefesi*. (2. baskı). (S. Zeki, Çeviri Ed.). Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Altun, M., & Güvendi, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 2224-2240.
- Arı, R. (2003). *Gelişim ve öğrenme*. (1. baskı). Ankara: Atlas Kitabevi.
- Arı, R. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. (2. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Arıpınar, E., & Donuk, B. (2011). *Fair Play: Spor yönetim ve organizasyonlarında etik yaklaşımlar*. İsmet Karababa, Fair play ile ilgili düşünceler. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Arslan, C. (2016). Ahmet Yesevi Felsefesi Açısından Dünya’da Spor ve Barış. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4(Special Issue 1), 68-78.
- Aslan, E. (2022). *Şiddet eğilimi ve ahlaki olgunluğun sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, A. (2014). *Eğitim psikolojisi: Gelişim-öğrenme-öğretim*. (13. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, B. (2010). *Gelişimin Doğası*. B. Yeşilyaprak (Ed), Eğitim psikolojisi, Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, C. (2008). *Dinde fundamentalizm ile yeni çağ inançlarına yönelik tutumlar arasındaki ilişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. (4. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Bakioğlu, F. (2013). *Kültürlerarası tolerans ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Balçıkanlı-Sezen, G. (2016). Yarışma sporlarının ahlaksal amacı. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 47-51.
- Başak-Erem, R., & Erem, E. (2013). *Oyun lideri öğretmenlerin geleneksel oyunların eğitsel etkililiğine ilişkin görüşleri-mendil kapmaca örneği*- 4th International Conference of New Horizons in Education 2013. Proceedings Book Volume 3/3. Roma/İtalya.
- Başal, H. A. (2012). *Gelişim ve psikoloji: nasıl mutlu ve başarılı bir çocuk yetiştirebilirim?*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Başar, G. G. (2019). *Ergenlerin aile aidiyeti ve ebeveyn ilişkileri ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Başaran, İ. E. (1985). *Eğitim psikolojisi modern eğitimin psikolojik temelleri*. (2. baskı). Yargıcı Matbaası.
- Başaran, İ. E. (1997). *Eğitim psikolojisi: Modern eğitimin psikolojik temelleri*. (5. Baskı). Ankara: ÖzkanMatbacılık.
- Başgil, A. F. (1974). *Gençlerle başbaşa*. (9. baskı). İstanbul: Yağmur Yayınevi.
- Baykara, C., Cana, H., Sarıkabak, M., & Aydemir, U. (2019). *Beslenme ve sporcu beslenmesi*. Her yönüyle spor (Ed. Hergüner, G.). İstanbul: Güven Plus Grup Yayınları. (ss.65-100)
- Bayraktar, G. M. (2019). *Öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyleri ve DKAB dersine yönelik tutumları (Rize İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Recep Tayyip Erdoğan, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Bergen, D., & Davis, D. (2011). Influences of technology-related playful activity and thought on moral development. *American Journal of Play*, 4(1), 80-99.
- Binbaşıoğlu, C. (1990). *Gelişim psikolojisi*. (5.baskı). Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Bozdemir, O. (2017). *Basketbol oynayan farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin spor ortamındaki empati becerileri ile fair play davranışları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Bozkurt, E. (2017). *Çocuk oyunları ile değerler eğitimi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Buyrukoğlu, E., Özdemir, M., Kayantaş, İ., & Çetinkaya, E. (2022). Beden eğitimi ve spor dersinde ortaokul öğrencilerinin sergiledikleri sportmenlik davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(Özel Sayı 1), 674-686.
- Büyükbasmacı, Y. E., & Erdoğan, M. (2021). Sporun ahlaki olgunluk düzeyine etkisi. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(38), 389-397.

- Çakıcı, A. (2021). Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocukların planlama becerisi ve ahlaki olgunluklarına popüler oyunların etkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi* , 10 (3) , 998-1019.
- Çakır, B. (2022). *Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı, akran zorbalığı ve sportmenlik davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Ağrı İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Ağrı.
- Çalayır, Ö., Yıldız, N., Yıldız, Ö., & Çoknaz, H. (2017). Hokey müsabakalarına katılan sporcuların beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 27-37.
- Çekin, A. (2013). Öğretmen adaylarının ahlaki olgunluk düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 1035-1048.
- Çelebi, A., & Gökalan, B. (2007). *Öğrenme Psikolojisi*. Ahmet, Ç. (Ed), KPSS eğitim bilimleri gelişim psikolojisi öğrenme psikolojisi. (4. baskı). Konya: Bilgi Eğitim Yayınları (125-251).
- Çelebi, Ç. D., & Sezgin, O. (2015). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile ahlâkî olgunluk seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 99-146.
- Çelikkaya, H. (1996). *Eğitim sosyolojisi*. (1. baskı). İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Certel, Z., Bahadır, Z., & Çelik, B. (2020). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 231-244.
- Cevizci, A. (2000). *Felsefe terimleri sözlüğü*. (2. baskı). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2015). *Etik ahlak felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Chomitz, V. R., Slining, M. M., McGowan, R. J., Mitchell, S. E., Dawson, G. F., & Hacker, K. A. (2009). Is there a relationship between physical fitness and academic achievement? Positive results from public school children in the northeastern United States. *Journal of School Health*, 79(1), 30-37.
- Çırak, Y. (2009). Öğrenmenin doğası ve temel kavramları. A. Kaya (Ed), *Eğitim psikolojisi*. (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çitil, Ö. (2021). *Lise düzeyindeki öğrencilerin beden eğitimi dersi tutumlarının ve beden eğitimi dersi sportmenlik davranışının incelenmesi. (Elazığ İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muş.
- Dal, İ. (2004). *Anadolu üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin bilişim teknolojisi olanaklarının bilimsel araştırmada kullanmalarına ilişkin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Demir-Çelebi, Ç., & Sezgin, O. (2015). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile ahlâkî olgunluk seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 99-146.

- Demirel, Ö. (2003). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Doğar, Y., & Yağmur, M. (2019). Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul öğrencileri üzerinde sportmenlik davranışı etkisinin incelenmesi (Kahramanmaraş İli Örneği). *Journal of History School*, 43, 1651-1665.
- Dorak, F., & Vurgun, N. (2006). Takım sporları açısından empati ve takım birlikteliği ilişkisi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 73-77.
- Duğan, Ö. (2012). *Spor felsefesi ve etiği*. Hayrettin E. (Ed.), Spor bilimine giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını. No.2509,
- Duman, S., Karagün, E., & Selvi, S. (2020). Anadolu ve spor lisesi öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), 89-103.
- Durak, N. (2011). Gelenek ve modernite etkileşimi bağlamında spor etiği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (27), 43-63.
- Düzce, H. A. (2019). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin demokratik algı ve tutumları ile ahlaki olgunlukları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Efek, E. (2019). Farklı fakültelerde eğitim gören ve spor yapan düzce üniversitesi öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeyleri ile spora yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(43), 2967-2975.
- Efek, E., Sivrikaya, Ö., & Sadık, R. (2019). Spor bilimleri alanında okuyan üniversite öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeyleriyle spor tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(29), 3865-3903.
- Ekinci, H., & Koç, Y. (2020). ,Ortaokul öğrencilerinde sportmenlik davranışlarının yordayıcısı olarak başarı algısı. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* , 18 (4) , 154-165 .
- Ekinci, H.B. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile başarı algıları*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım, Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Elik, T. (2017). *Güneydoğu Anadolu bölgesi futbol takımlarında amatör olarak futbol oynayan sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Elmalı, O. (2007). *George Edward Moore'da etik*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Erbil, U., & Togo, O. T. (2022). Ortaöğretim öğrencilerinin fair playe yönelik tutumlarının incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 6(3), 172-180.
- Erdal, K. (2019). Çocuk oyunlarında değerler eğitimi . *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi* , 2 (2) , 53-59 .
- Erden, M., & Akman, Y. (2006). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretme* (15. baskı). Ankara: Arkadaş Yayınları.

- Erden, M., & Akman, Y. (2017). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretme* (21. baskı). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erden, S. (2014). *Gelişim dönemleri ve görevleri*. A. Bakioğlu (Ed), Eğitim psikolojisi, Ankara: Nobel Kitap.
- Erdoğan, M. Y., & Şirin, T. (2018). İlkokul öğrencilerinin yaratıcılıkları ile ahlaki olgunluk ve akademik başarı ilişkisi. *Turkish Studies*, 13, 19.
- Eriş, T. (2020). *Ortaöğretime devam etmekte olan öğrencilerin sporda fair play ve ahlaktan uzaklaşma davranışlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Evli, F. (2018). *Üniversite takımlarında farklı branşlardaki sporcuların ahlaki olgunluk ve sosyal bütünleşme düzeyleri*. (Doktora Tezi). Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.
- Eylen-Özyurt, B. (2009). *Gelişim konularına genel bakış*. A. Kaya (Ed), Eğitim psikolojisi, Ankara: Pegem Akademi.
- Eyuboğlu, İ. Z. (2004). *Türk dilinin etimoloji sözlüğü* (4. baskı) . İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Fidan, N., & M. Erden (1998). *Eğitime giriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- George, D., & Mallery, P. (2019). *IBM SPSS statistics 26 step by step: A simple guide and reference*. (Sixteenth edition). Routledge, New York, NY 10017.
- Godin, G., Régnier, G., & Lanoue, M. C. (1994). L'esprit sportif, ça compte!. Régie de la sécurité dans les sports du Québec.
- Gören, M. H. (2022). *Ergenlerin kimlik gelişimleri ile öznel iyi oluşları arasında ahlaki olgunluklarının aracı rolü*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul
- Gül, C., & Bingöl, Ş. (2022). Spor liseleri öğrencilerinin sportmenlik algılarının incelenmesi. *Hakkari Review*, 6 (2), 46-58.
- Gültekin-Hatunoğlu, H. K. A. (2003). *Farklı ahlaki gelişim düzeylerinde bulunan üniversite öğrencilerinin kendilerinin ve toplumun ahlak düzeyini değerlendirmeleri ve psikolojik belirti düzeylerinin karşılaştırılması*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Gümüş, H. Saraçlı, S. Karakullukçu, Ö. F. Doğanay, G., & Kurtipek, S. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinde fair play kavramı. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 4(2), 430-438. 124.
- Güngör, H. (2022). *Amatör sporcuların empatik eğilimleri, iletişim becerileri ve fair play anlayışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gürbüz, A. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının belirlenmesi (Muğla İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

- Gürer, B., & Arslan, N. (2017). Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde eğitsel oyun yöntemi ile öğretimin öğrenci başarısına ve derse tutumuna etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15 (34), 87-127.
- Gürkan, U. (2014). *Eğitimin psikolojik temelleri*. Nevin, S. (Ed), Eğitim Bilimine Giriş. (8. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Hacıcaferoğlu, S., Selçuk, M. H., Hacıcaferoğlu, B., & Karataş, Ö. (2015). Ortaokullarda işlenen beden eğitimi ve spor derslerinin, sportmenlik davranışlarına katkısının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, Special, (4), 557-566.
- Hazlitt, H. (2006). *Ahlâkın temelleri*. (Çev. Mehmet Aydın, Recep Tapramaz). Ankara: Liberte Yayınları.
- Heller, A., Yılmaz, A., Tütüncü, K., & Demirel, E. (2006). *Bir ahlak kuramı*. (1. baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Heper, E. (2012). *Spor bilimleri ile ilgili kavramlar ve sporun tarihsel gelişimi*. Hayrettin E. (Ed.), Spor bilimine giriş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını. No.2509,
- Hergüner, G. (1992). Eğitim-spor ilişkisi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 7(1), 63-66.
- Hüsametdin, E. (1996). *Son devir osmanlı düşüncesinde ahlak*. Konya: Sebat Ofset Matbaacılık
- Işık, F. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin sportmenlik davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bayburt.
- Kaçay, Z., & Soyer, F. (2020). Coubertin'i olimpizme götüren nedenler üzerine bir inceleme. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1 (2), 89-97.
- Karagöz, H. (2017). *SPSS ve AMOS uygulamalı nitel-nicel-karma bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. (1. Baskı). İstanbul: Nobel Kitabevi.
- Karahüseyinoğlu, M., Ramazanoğlu, F. Nacar, F., Ramazanoğlu, E., & Altungül, O. (2005). Türkiye'nin spordaki konumunun bazı avrupa ülkeleri ile karşılaştırılması. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 75-82.
- Karakavak-Çırak, G. (2006). *Üniversite öğrencilerinin ahlâkî yargı yetenekleri ve ahlâkî yargı yetenekleri ile kendini gerçekleştirme düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Kavramlar, ilkeler ve teknikler*. (32. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kardaş, S. (2013). *6. Sınıf öğrencilerinin demokratik tutumları ile ahlaki olgunluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kadıköy İlçesi Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Kaya, M. (1993). *Bazı kişisel değişkenlere göre üniversite öğrencilerinin ahlaki yargıları*. (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- Kaya, M. (2007). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programlarındaki ahlaki konuların ahlak eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(23), 23-50 .
- Kaya, M., & Aydın, C. (2011). Üniversite öğrencilerinin dini inanç ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30, 15-42.
- Kaye, M. P., & Ward, K. P. (2010). Participant-related differences in high school athletes' moral behavior. *Athletic Insight: The Online Journal of Sport Psychology*, 12(1), 1-17.
- Kayısoğlu, N. B., Altınkök, M., Temel, C., & Yüksel, Y. (2015). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının incelenmesi (Karabük İli Örneği). *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (3), 1044-1056.
- Keleş, M. (2019). *Beden eğitimi ve spor dersinin değerler eğitimindeki yeri ve önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- Kılıç, F., & Sevinç, M. (2020). Bilim ve sanat merkezi (bilsem) öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(1), 108-124.
- Kılıçaslan-Çelikkol, A. (2012). *Gelişim ile ilgili temel kavramlar*. H. Ergin, A. Yıldız (Ed), Gelişim psikolojisi. (3. Baskı). Ankara: Nobel Akademi
- Koç, Y., & Güllü, M. (2017). Lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 19-30.
- Koç, Y., & Tamer, K. (2016). A study on the sportsmanship behaviors of female students in physical education course according to different variables. *Journal of Physical Education & Sports Science*, 10(2), 226-234.
- Kök, M., & Çakıcı, A. (2017). Çocuklar için ahlaki olgunluk ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(18), 711-730.
- Korkmaz, H., Şahin, E., Kahraman, M., & Öztürk, F., (2003). Uludağ üniversitesi eğitim fakültesi beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin empatik becerilerinin yaşa göre karşılaştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 95-103.
- Köse, E. (2022). *Problemlerli internet kullanımının ahlaki olgunluk ve öz aşkınlık üzerinden yaş gruplarına göre değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Krettenauer, T. (2022). Development of moral identity: From the age of responsibility to adult maturity. *Developmental Review*, 65, 101036.
- Kromerova, E., & Šukys, S. (2016). Adolescents' participation in sports activities and internalization of moral values. *Baltic Journal of Sports and Health Sciences*, 1 (100).

- Küçükkatçeken, V. (2019). *Amatör kulüplerde futbol oynayan sporcuların fair play anlayışlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Kural, S., Dilek, A. N., & Kural, V. (2022). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumları ile sportmenlik davranışları sergileme düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre analiz edilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1),1-16.
- Kuter, F. Ö., & Kuter, M. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 75-94.
- Lickona, T. (1991). *Education for character: How our schools can teach respectand responsibility*, Bantam Books, New York: p.223.
- Milli Eğitim Temel Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf>
E.T. 02.15.2023
- Nas, H. (2019). *Lise öğrencilerinde sportmenlik, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Oğuz-Haçat, S., & Topal, M. (2021). Geleneksel çocuk oyunlarının değerler eğitimindeki rolünün sınıf öğretmenlerinin görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 558-575.
- Ommundsen, Y., Roberts, G. C., Lemyre, P. N., & Treasure, D. (2003). Perceived motivational climate in male youth soccer: Relations to social-moral functioning, sportspersonship and team norm perceptions. *Psychology of Sport and Exercise*, 4(4), 397-413.
- Öngel, H. B. (1997). Sporda etik değerler açısından doping. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 68-79.
- Onur, B. (1995). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Orhun, A. (1992). Fair play okul sporunda bir eğitim ilkesidir. *Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri* (20-22 Kasım 1992, Hacettepe Üniv., Ankara). Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yay, (3), 187.
- Özbey, Ç. (2006). *Çocuk gelişiminde yaşanan sorunlar*. (1. baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Özcan, R. (2006). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programlarındaki ahlaki davranışların gerçekleşme düzeylerini etkileyen sosyo-kültürel faktörlerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Özdamar, K. (2017). *Eğitim, sağlık ve davranış bilimlerinde ölçek ve test geliştirme yapısal eşitlik modellemesi IBM SPSS, IBM SPSS AMOS ve MINITAB*. (2. basım). Eskişehir: Sözkesen Matbaacılık.
- Özdemir, M. (2019). *Lise ve ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları ile sorumluluk duygusu ve davranışları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.

- Özen, Y. (2011). Etik mi? ahlak mi? modernite mi? medeniyet mi? değerler eğitime sosyal psikolojik bir yaklaşım . *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5) , 63-87.
- Özgüleç, F. (2001). *7-11 Yaşlarındaki çocukların ahlaki yargılarının gelişimi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özturan, H. (2014). *Akıl ve ahlâk: Aristoteles ve Fârâbi'de ahlâkın kaynağı*. İstanbul: Klasik Yayınları.
- Pehlivan, Z. (2004). Fair play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49- 53.
- Şahin, M. (1995). *Spor ahlakının temel sorunları*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Sancak, S., Tabakoğlu, M., & Ayhan, Ö. Z. (2020). Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyleri. *Bilimname*, 2020(41), 301-320.
- Şanlıer, N. (2003). *Çocuğun Gelişiminde beslenmenin önemi*. M. Sevinç (Ed), Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Sarıçam, H., Çelik, İ., Arıcı, N., & Kaya, M. M. (2014). Ergenlerde insani değerler ve ahlaki olgunluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*.11(1), 1325-1342.
- Sayılı, M. C. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi değer yönelimleri ve sportmenlik davranışlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Schwamberger, B., & Curtner-Smith, M. (2018). Moral development in sport education: a case study of a teaching-oriented preservice teacher. *The Physical Educator*, 75(3), 546-576.
- Şeker, İ., & Uslu, T. (2020). Spor yapan ve spor yapmayan üniversite öğrencilerinin sosyal beceri, saldırganlık ve spor ahlakı düzeylerinin incelenmesi. (Harran Üniversitesi Örneği). *Spor Eğitim Dergisi*, 4 (2) , 172-189.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim* (12. baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şengün, M. (2007). Ahlaki gelişimin psiko-sosyal dinamikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(23), 201-221.
- Şengün, M. (2008). *Lise öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin bazı kişisel değişkenler açısından incelenmesi*. (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Şengün, M., & Kaya, M. (2007). Ahlaki olgunluk ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24(24-25), 51-64.
- Sezen, G., & Yıldırım, İ. (2008). İlk ve ortaöğretim öğrencilerinin futbolda fair play çerçevesinde tanımlanmış davranış biçimlerine yaklaşımları. *10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi* (23-25 Ekim). Bolu.

- Sezer, U., Ektirici, A., Özbal, A. F., & Atlı, K. (2015). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersinde sportmenlik davranışlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 42- 51.
- Sivrikaya, Ö. Ü. Ö., & Sadık, Ö. Ü. R. (2018). Spor bilimleri alanında okuyan üniversite öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeyleriyle spor tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research (Jshsr)*, 5(29), 3895-3903.
- Sivrikaya, Ö., & Kılçık, M. (2017). İlköğretim okulları 2. kademe öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının belirlenmesi (Düzce Örneği). *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12 (1), 1-15.
- Snıras, S., & Malinauskas, R. (2005). Moral skills of school children. Social behavior, personality: *An International Journal*, Vol. 33(4), 383-390.
- Solmaz, Y. D. (2018). Human values as a predictor of moral maturity of teacher candidates. *Universal Journal of Educational Research* 6(5): 863-870
- Šukys, S., & Jansonienė, A. (2012). Relationship between athletes' values and moral disengagement in sport, and differences across gender, level and years of involvement. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, (1), 55-61.
- Sümbüllü, Y. Z., & Altınışik, M. E. (2016). Geleneksel çocuk oyunlarının değerler eğitimi açısından önemi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 73-85.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*. Publication of Association Esprit, Société et Rencontre Strasbourg/France, 5(8), 1071-1093.
- Taştan, N. (2020). *Her açıdan rekreasyon*. Cüneyt, T. (Ed). Rekreasyon Paradigması. (1. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- TDK (2022). <https://sozluk.gov.tr/> E.T. 29.11.2022
- Tekeli, H. (2017). *Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinde sportmanlık davranışlar sergileme düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Temel, A., Altun Ekiz, M., & Yıldırım, İ. (2021). Fair play davranışlarını sergileme sıklığı ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması . *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (2), 74-85 .
- Topan, A. (2011). *Ortaöğretim kurumlarında okullar arası futbol müsabakalarına katılan öğrencilerin fair play anlayışlarının kulüp deneyimlerine göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tsai, E., & Fung, L. (2005). "Sportspersonship in youth Basketball and Volleyball players". *Athletic Insight: The Online Journal of Sport Psychology*, 7 (2), 37-46.

- Turan, S. (2020). Okul sporlarına katılan ortaöğretim öğrencilerinin sporda ahlaktan uzaklaşma durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi* , 4 (1) , 8-19.
- Türer, C. (2019). *Etik ve etik sorunlar*. Celal, T. (Ed), Niçin Etik. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türkmen, M., & Varol, S. (2015). Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul öğrencileri üzerinde sportmenlik davranışı oluşturma etkisinin belirlenmesi. (Bartın İli Örneği). *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 42-64.
- Ülgen, G., & Fidan, E. (2003). *Orta dereceli kız teknik öğretim okulları çocuk gelişimi* (10. baskı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Ulukan, H., Ulukan, M., & Esenkaya, A. (2021). Atletlerde sportmen davranış ve spora yönelik tutumun incelenmesi. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 169-180.
- Ünver, G. (2007). *Gelişim ile ilgili temel kavramlar*. Ayten, U. (Ed), Eğitim psikolojisi. (1. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- URL 1 <https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Faaliyetlerimiz/Fair-Play/28/1> E.T. 19.12.2022
- URL 2 <http://www.fairplayinternational.org> E.T. 19.12.2022
- Uzun, M., & Yılmaz, B. (2020). Spor eğitimi alan öğrencilerin ahlaki tutum davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi . *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi* , 4 (2) , 187-194.
- Uzun, R. N., Karakuş, K., Barut, Y., & Çebi, M. (2021). Sporda ahlaksal değerler: fair play. *Rol Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 93-102.
- Weiss, M. R., & Bredemeirer, B. J. (1990). Moral development in sport. *Exercise and Sport Science Reviews*, 18, 331-378.
- Wu, X., Rogerson. S., & Fairweather, N. B. (2001). Being Ethical in Developing Information Systems: An Issue of Methodology or Maturity in Judgement. *Proceedings of the 34th Hawaii International Conference on System Sciences*. pp.8037-8046.
- Yamaner, E., Yamaner, F., İmamoğlu, O., & Keskin, E. Ç. (2018). Spor eğitimi almakta olan öğrencilerin ahlaki tutumlarının araştırılması. *Kesit Akademi Dergisi* , (13), 251-257.
- Yavuzer, H (1998). *Çocuk psikolojisi*. (16. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Y., Demir, Z., & Koç, M. (2006). *Eğitim psikolojisi: gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M., & Kılıç Atıcı, M. (2012). *Gelişim psikolojisi: Çocuk ve ergen gelişimi*. (8. Baskı). İstanbul: Pegem A Yayıncılık.
- Yiğit, C. (2021). *Spor lisesi öğrencilerinin sportmenlik yönelimlerinin incelenmesi (Doğu Anadolu Bölgesi Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

- Yıldıran, İ., & Yetim, A. (1996). Orta öğretimde beden eğitimi dersinin öncelikli amaçları üzerine bir araştırma. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(3), 36-43.
- Yıldırım, Ş. (2016). *Spor merkezlerine gelenlerin ahlaki tutum farklarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Yıldırım, Y. (2014). *Ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyi ile sosyal tutumlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Yıldırım-Araz, G. (2022). *Sporda etik*. Gökmen Ö. ve Mustafa Deniz D. (Ed.), Sporun kavramsal temelleri-3. İstanbul: Efe Akademi Yayınevi.
- Yıldız, K. (2022). *Sportmenlik davranışının seçilmiş demografik değişkenlere göre okul spor kulüpleri bağlamında incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Yıldız, M. (2019). *Sporcularda sportmenlik yönelimi: hedef bağlılığı ve sporda ahlaktan uzaklaşmanın rolü*. (Doktora Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Yılmaz, E. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin sportmenlik davranışlarının incelenmesi (Düzce İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce.

EKLER

EK- A: Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.11.2022-E.65466



T.C.
SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-26428519-044-65466
Konu : Etik Kurul Kararı 26/17 "Selman KOZAN"

08.11.2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Etik Kurulunun 03/11/2022 tarih ve 26 No'lu toplantısında almış olduğu on yedinci maddesine (madde 17) ilişkin karar örneği aşağıda sunulmuştur.

Madde 17 –Selman KOZAN' in 21/10/2022 tarihli ve 63945 sayılı dilekçesi ve ekleri görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Selman KOZAN'** in Spor Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Fikret RAMAZANOĞLU** 'nun danışmanlığında hazırladığı **"İlköğretim Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyleri ile Fair Play Davranışlarını Sergileme Sıklığı Arasındaki Durumun İncelenmesi"** başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Yusuf ÇAY
Etik Kurulu Başkanı

Ek: Başvuru dilekçesi ve ekleri (12 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu :BSPB8F37JC Pin Kodu :98252

Adres Etik Kurulu
Telefon No:0 264 616 00 09 Faks No:0 264 616 00 14
e-Posta:etik@subu.edu.tr Elektronik Ağ:www.subu.edu.tr
Kep Adresi:sakaryauygulamalibilimler@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi :
https://ebys.subu.edu.tr/enVision/Validate_Doc.aspx?eD=BSPB8F37JC&eS=65466

Bilgi için: Tülin Akdoğan
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu



Telefon No: 0 264 616 0225

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-B: MEB İzni



T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-29065503-44-66426409
Konu : Anket Uygulama İzin Talebi
(Selman KOZAN)

21/12/2022

VALİLİK MAKAMINA

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fikret RAMAZANOĞLU'nun danışmanlığını yaptığı, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği yüksek lisans öğrencisi Selman KOZAN'ın "İlköğretim Öğrencilerinin Ahlakî Olgunluk Düzeyleri ile Fair Play Davranışlarını Sergileme Sıklığı Arasındaki Durumun İncelenmesi" konulu çalışma yapma talebi Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Rektörlüğünün 07.12.2022 tarihli ve 65399767 sayılı yazıları ile bildirilmiştir.

Söz konusu çalışmanın ekteki değerlendirme formunda belirtilen okullarda eğitim öğretimin aksamamasına mahal vermeden gönüllülük esasına dayalı olarak, okul yönetiminin belirleyeceği zaman ve şartlarda 2022-2023 eğitim öğretim yılında uygulanması, çalışmada sadece ekteki mühürlü soruların kullanılması ve yasal gerekliliğin ilgili okul müdürlüğünce yerine getirilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ahmet Duran YÜCE
Millî Eğitim Müdürü V.

OLUR
Murat KARASU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Resmi Daireler Kampüsü B Blok 54290 Adapazarı/SAKARYA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (264) 251 36 14

E-Posta : istatistik54@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Volkan AKGÜL

Unvan : Programcı

İnternet Adresi : sakarya.meb.gov.tr

Faks: 2642513611

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 2416-3676-3672-8fd2-ed76 kodu ile teyit edilebilir.

EK-C: Ölçme Araçları

Sevgili Öğrenci; Bu araştırma MEB Sakarya İl Müdürlüğüne bağlı Ferizli İlçesi İlköğretim öğrencileri üzerinde yapılmaktadır. Sorulara vereceğiniz içten yanıtlar araştırmamızın objektif olmasını sağlayacaktır. İlgi, alakanız ve göstermiş olduğunuz sabır için teşekkür ediyorum.

Selman KOZAN

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1.	Cinsiyetiniz	Erkek () Kız ()
2.	Yaşınız	
3.	Sınıf düzeyiniz	
4.	Okul başarınızı nasıl algıyorsunuz	Düşük () Orta () Yüksek ()
5.	Okulunuzun bulunduğu yer	Köy () İlçe Merkezi ()
6.	Geleneksel çocuk oyunlarına katıldınız mı?	Evet () Hayır ()
7.	Okul spor faaliyetlerine katıldınız mı?	Evet () Hayır ()
8.	Lisanslı sporcu musunuz?	Evet () Hayır ()

ÇOCUKLAR İÇİN AHLAKİ OLGUNLUK ÖLÇEĞİ

Madde No	Maddeler	Evet, Her zaman	Çoğu zaman	Ara sıra	Çok az	Hayır, Hiçbir zaman
1	Oyun oynarken kurallarına göre oynamak gerekir.					
2	Arkadaşım yanlış bir şey yaptığında onu uyarırım.					
3	Arkadaşlarımı mutlu edecek iyi davranışlarda bulunurum					
4	İnsanları kandırmak bana göre yanlıştır.					
5	Başkalarının eşyalarını izin almadan kullanabilirim.					
6	Arkadaşlarım arasında dışlanmamak için onların yaptığı uygunsuz davranışları ben de yaparım.					
7	Bir şey satın alırken fazladan para almışsam geri vermem.					
8	Bize kötü davrananlara biz de kötü davranmalıyız.					
9	Zor durumda kaldığım zaman yalan söyleyebilirim.					
10	Aldığım görevi yerine getirmede kendimi suçlu hissederim.					
11	Anne- babamın sevgisini kazanmak için onların her dediğini yaparım.					
12	Eve konuklar geldiğinde onlara kibar davranırım, kabalık yapmam.					
13	Ödüllendirilen davranışlar iyi, cezalandırılan davranışlar kotudur.					

FAİR PLAY DAVRANIŞLARINI SERGİLEME SIKLIĞI ÖLÇEĞİ				
Madde No	Maddeler	Hiçbir Zaman	Bazen	Her Zaman
1	Kendi antrenörlerime başarılar dilerim.			
2	Kendi takım arkadaşlarıma başarılar dilerim.			
3	Seyircilerle selamlaşırım.			
4	Karşılaşmanın sonucu ne olursa olsun, seyirciyi selamlarım.			
5	Bir karşılaşmada sonuç ne olursa olsun hakemleri suçlarım.			
6	Rakip takım arkadaşlarımı kötü sözlerle kızdırırım.			
7	Fair play'e aykırı davranışlarda bulunan rakip takım oyuncularına sert tepki gösteririm.			
8	Karşılaşmadaki kötü oyunumuz taraftarlarımızın fair play'e aykırı davranışlarına sebep olur.			
9	Hak ettiğim halde oynatılmıyorsam, takımın kazanmasını istemem.			
10	Okulun prestiji için faul yaparım.			
11	Karşılaşmanın sonucu ne olursa olsun, rakip takım oyuncularını kutlarım.			
12	Karşılaşmanın sonucu ne olursa olsun, rakip takım antrenörlerini kutlarım.			
13	Rakip takım oyuncusuna verdiğim zarardan dolayı özür dilerim.			
14	Rakip takım oyuncularına başarılar dilerim.			